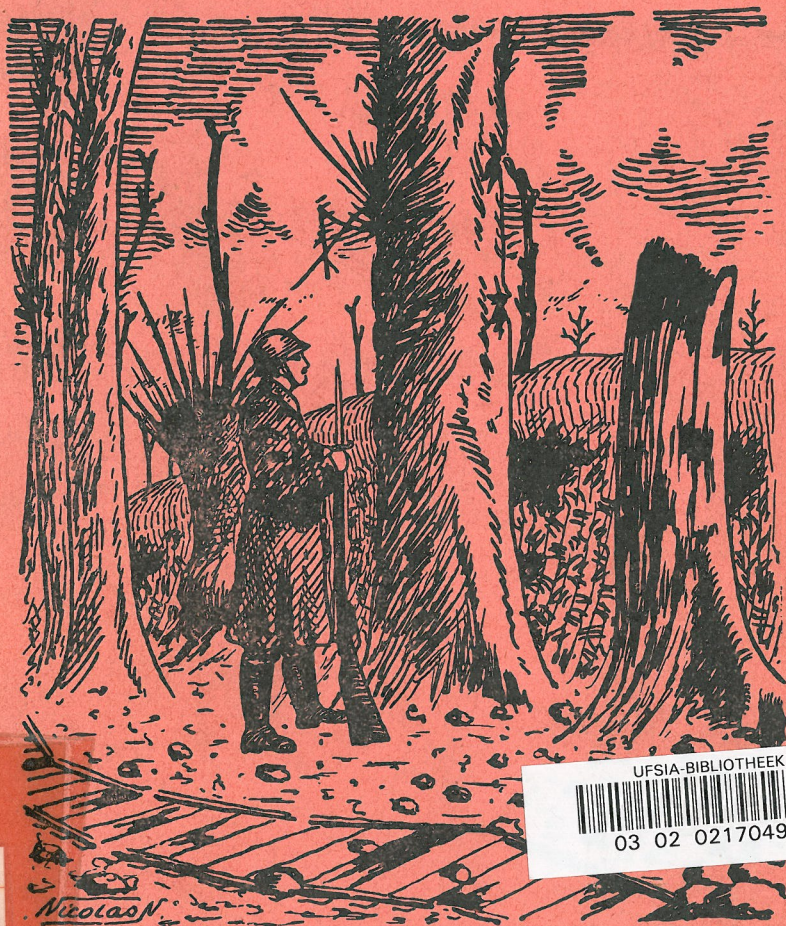

BELGISCH LEGER

Oorlogsoorden

VELDTOCHT 1914-1918

UFSIA-BIBLIOTHEEK

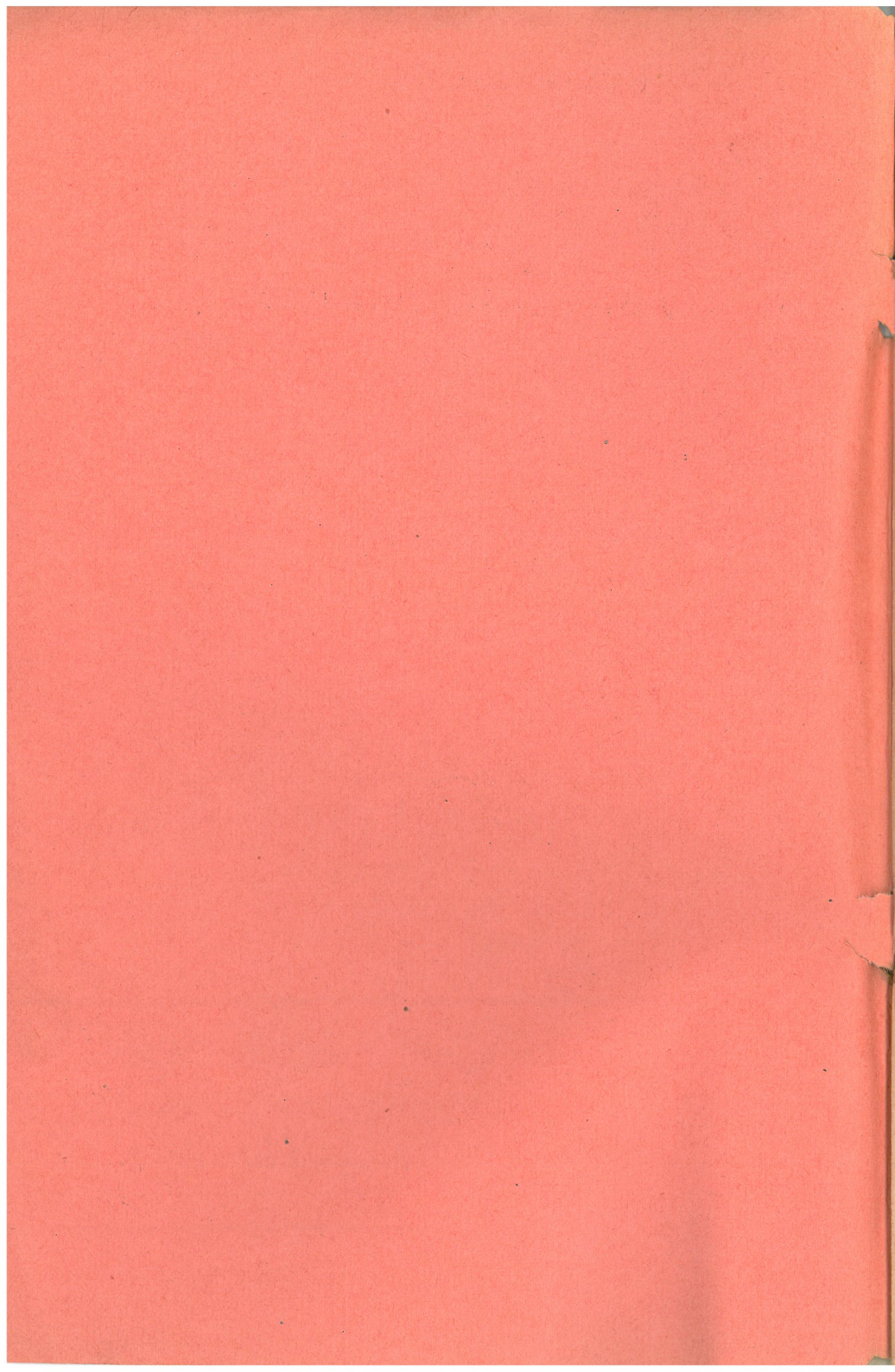
03 02 0217049 1

Vlugschrift Nr 2.

Verkocht door den Dienst der Oorlogsoorden ten
ordeele der Werken voor Oorlogsinvaliden en -weezen.

PRIJS : 1 fr. 75.

OFF
34
4
13
2
V. FAC.
GNATIUS
WERPEN

BELGISCH LEGER

WETENSWAARDIGHEDEN

OVER

DE BEHOUDEN OORLOGSOORDEN

Vlugschrift versierd met eene kaart op 100.000^e,
vier schetsen en dertien platen
van den Fotografischen Dienst voor 't Leger.

1922

Drukkerij van het Ministerie van Landsverdediging
Brussel.

F46608

OFF

24

4

13

2

UNIV. FAC.
ST.-IGNATIUS
ANTWERPEN

UITGAVEN

van den

DIENST DER OORLOGSOORDEN

(Tekst van den Legerstaf).

Vlugschrift n° 1 : Algemeen overzicht der verrichtingen van 't Belgisch leger met eene kaart en veertien platen.

Prijs : 1 fr. 75

Vlugschrift n° 2 : Wetenswaardigheden over de behouden Oorlogsoorden met eene kaart, vier schetsen en dertien platen.

Prijs : 1 fr. 75

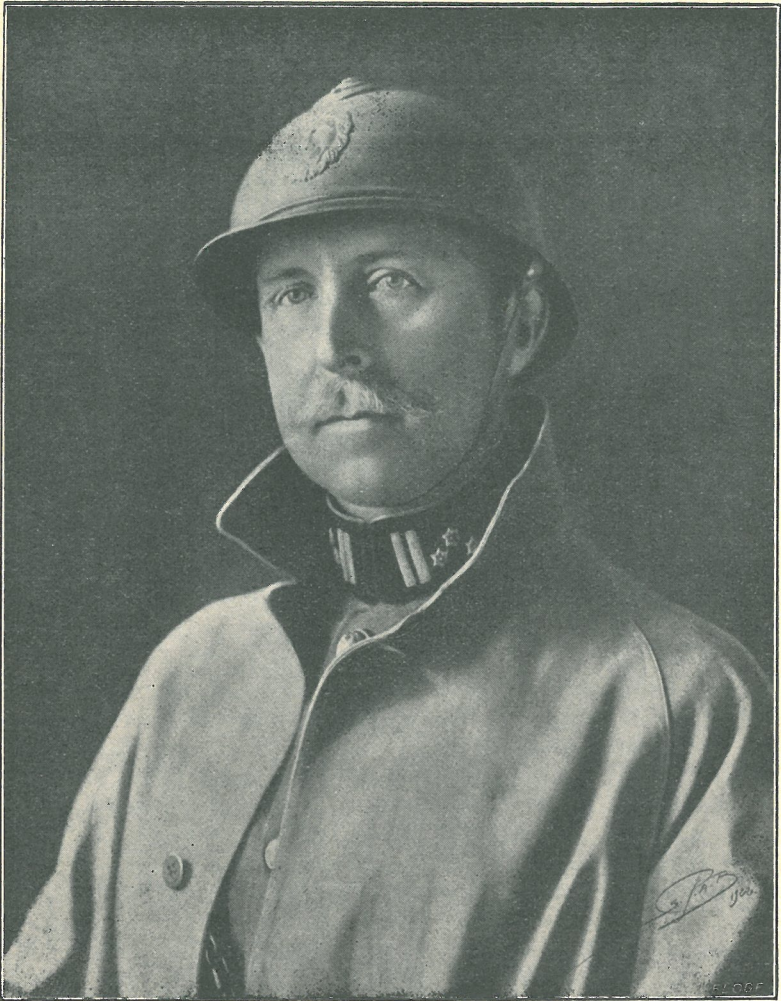
Deze vlugschriften bestaan in 't Fransch, Vlaamsch en Engelsch.

3. Kaart der Yzerstreek op 200.000^e.

Prijs : 1 fr. 25

Voor bestellingen, zich wenden tot het bureel van den Bestuurder der Oorlogsoorden. — Stadhuis te Knocke a/Zee.

Deze uitgaven zijn te verkrijgen in de bureelen der *Belgische Touring Club*, 44, Wetstraat, te Brussel.

Z. M. DE KONING DER BELGEN

AMBTELIJKE LIJST

DER BEHOUDEN OORLOGSOORDEN

De cijfers dezer lijst houden verband met de nummers aangegeven door de aan onderhavig vlugschrift toegevoegde kaart op 100,000^e, alsmede met die van hierna vermelde wetenswaardigheden.

	Bladzijden
1. — Duitse batterij Wilhem II te Knocke a/ Zee	7
2. — Duitse kanonnen aan 't Havenhoofd te Zeebrugge	10
3. — Duitse batterij Deutschland te Breedene.	14
4. — Duitse batterij Tirpitz te Oostende.	15
5. — Strijdpst der Duitse Admiraliteit te Middelkerke	17
6. — Groote Pijlschans te Nieupoort	17
7. — Batterij Karnak te Oost-Dunkerke	23
8. — Schuilplaats van den bareelwachter te Ramscappelle met schuilpost voor mitrailleuses	24
9. — Schuilpost voor mitrailleuses tegenover het station te Pervyse	26
10. — Uitkijk van 't station te Pervyse.	26
11. — Strijdpst van den Majoor der wacht aan Km. 4,400 der spoorbaan Nieupoort-Dixmude	28
12. — Bodemvlak van den toren te Oud-Stuyvekenskerke met nabijgelegen schuilpost	29
13. — Dordengang (boyau de la mort) en schans van den Ruiter. — Duitse sappenhoofd en schuilposten op den linker Yzeroever (mijlpaal 16). — Duitse beton-schuilposten van den rechter Yzeroever (mijlpaal 16) en kleine Bel- gische schuilposten op denzelfden oever	34
14. — Strijdpst van den compagnie-commandant aan den Yzerdijk te Dixmude tegenover de vaart van Handzaeme (linker- oever).	42
15. — Bloemmolen van Dixmude en reeks Duitse schuilposten op den rechter Yzeroever tot aan de spoorbaan	43
16. — Schuilpost ten zuiden der spoorbrug te Dixmude (linker- oever).	42

	Bladzijden
17. — Redoutes Albert en Elisabeth tusschen mijlpalen 19 en 20 van den Yzer (linkeroever)	53
18. — Huis der Joconde, mijlpaal 19,500 van den Yzer (linkeroever).	53
19. — Schuilpost van den Majoor aan mijlpaal 19,500 van den Yzer (linkeroever)	53
20. — Bruggenhoofd aan mijlpaal 19,500, bosch van 't schiereiland (rechteroever)	55
21. — Uitkijk, nabij de kerk te Clercken	60
22. — Schuilplaats van den Grootvader (du Grand-Père), ten Noorden van Kippe, mijlpaal 12,500 der baan Dixmude-Yperen	60
23. — " Castel Britannia " ten Zuiden van Kippe, mijlpaal 12,500 der baan Dixmude-Yperen	60
24. — Hoekske (plaats waar drie Deutsche stukken verzonken liggen).	60
25. — Groot Duitsch kanon van Leugenboom te Couckelaere-bij-Moere	65

WETENSWAARDIGHEDEN

OVER

DE BEHOUDEN OORLOGSOORDEN

1. — **Duitsche batterij Kaiser Wilhelm II te Knocke-aan-Zee.**

Alvorens over te gaan tot beschrijving der oorden aan de kust, dient een algemeen overzicht gegeven nopens het in weerbaarheid stellen van het strand door de Duitschers.

De inrichting van 't zeefront werd opgedragen aan admiraal Schröder, die beschikte over het marine-legerkorps, eene door aantal en kaliber der stukken ontzaglijke kustartillerie, een vlootje verkennings- en torpedobooten, torpedojagers, duikbooten en, ten slotte, over eenige smal-deeltjes vliegtuigen en watervliegtuigen.

Na enkele maanden was de Belgische kust, stevig bewa- pend en schrander ingericht, als een echte gansch moderne vesting te beschouwen. De macht dezer laatste was vooral saamgetrokken rond de havens Zeebrugge en Oostende — de twee Duitsche basissen voor zeeoorlog, — tusschen Lombartzijde en Middelkerke — waar zee- en landfront aaneensloten, — en ten slotte te Knocke en beoosten deze gemeente, om toegang tot de Scheldemonden te beletten.

De kustartillerie, in zeer nauwe samenwerking met de land- en zeekrachten, was de spil van het verweer aan het strand. Deze artillerie moest op zeer groote draagwijdte het geschut der verbonden schepen beantwoorden, en deze

onder toenemend vuur houden naarmate ze de kust naderden. Daartoe waren een zestigtal batterijen, waaronder vijf en dertig van zeer groot kaliber, langs of achter de duinen opgesteld.

In beginsel waren de stukken van zeer zwaar kaliber achter de duinenstrook verdeeld; zij hadden last de schepen welke eene beschieting op grooten afstand mochten beproeven, van de kust te verwijderen. Daar zij, van die standplaatsen uit, niet rechtstreeksch konden punteeren vermits zij het doel niet zagen, was het noodig ter regeling van hun vuur waarnemingsposten te vestigen op punten met uitzicht op zee.

Daarom werden talrijke beton-uitkijken aangelegd.

Wat de stukken van minder kaliber betreft, deze stonden langs de duinen en benuttigden het rechtstreeksch punteeren voor het afweren van raids, van pogingen tot ontschepen of tot opstopping der havens.

Tegen ontscheping, omvatte het verweer bovendien mijnversperringen en netten tegen duikbooten, zoodat toegang tot de kust was verhinderd. — Door voetvolk bezette schansen waren als zoovele bakens eener schier onafgebroken loopgravenlinie, langsheen de kust tot aan de Hollandsche grens.

Mitrailleuses en kleine kanonnen dienden tot zijdekking van 't strand en verweer tegen luchtaanvallen.

De verdediging der Belgische kust was door de zee-krachten aangevuld.

Eerst in 1915 werd het inrichten der kustverdediging ter zee door de Duitschers ernstig aangevat.

De „ Booten-afdeeling „, bestaande uit mijnleggers en mijnvegers, slepers en lichters, werd in Februari van dit jaar samengesteld.

Uiteengenomen lichte torpedo- en duikbooten werden per spoor verzonden en te Brugge, Oostende en later te Hoboken in aldaar opgerichte werven ineengezet. Met enkele rechtstreeks over zee toegekomen eenheden, vorm-

den zij een smaldeel onderzeeërs en een smaldeel torpedobooten.

Sloepen namen den waakdienst ter zee waar.

In 1916 werd de aan de Vlaanderenbasis gehechte zee-macht aanzienlijk vermeerderd, doch 't was vooral in 1917 dat de Duitschers hunne duikbooten vermenigvuldigden en van Oostende en Zeebrugge echte schuilnesten maakten. Om ze tegen luchtraids en tegen de talrijke beschietingen der Engelsche vloot te beveiligen, werden dekkingen aangelegd.

Te Zeebrugge waren deze gebouwd langsheen het havenhoofd, in de havenkom bezuiden de sluizen en in de Brugsche vaart.

Te Oostende bevond het smaldeel zich in de vaargeul en de dokken. De duikbooten hadden hunne schuilplaatsen in de marine-dok.

In 1917 werd de duikbootoorlog tot het uiterste gedreven en deden de Duitsche torpedobooten eenige tochten naar de Fransche en de Engelsche kust.

Begin 1918, in de lange winternachten, deden zij verscheidene aanvalsverkenningen tot in het Kanaal.

Dit waren hunne laatste wapenfeiten.

Inderdaad, om aan de al te talrijke euveldeeden van 's vijands duikbooten een einde te stellen, besloot de Britsche admiraliteit de havens Zeebrugge en Oostende op te stoppen. Zoo werden de fantastische verrichtingen uitgevoerd welke den vijand verrasten en paal en perk aan zijne ondernemingen stelden, met hem in Zeebrugge op te sluiten en de Oostendsche haven schier te verlammen.

* * *

De batterij Kaiser Wilhelm II is een der merkwaardigste typen van de reusachtige kustbatterijen door den vijand langs de Noordzee opgesteld.

Zij is gekenmerkt als volgt :

Bewapening : 4 zeekanonnen van 305 millimeter ; draagwijdte 38 kilometers met projectiel van meer dan 400 kilogram, waartoe eene lading van 123 kilo's noodig was.

Lengte van den loop : 17 meter 25.

Personeel : 5 officieren en 360 manschappen.

Uitkijkposten : Inzonderheid gevestigd in de kursaal te Knocke en op duin 23 bij Duinbergen.

Schietvoorraad : Per spoor aangevoerd.

Geschiedenis : De batterij werd in Juli 1916 bewapend en schoot schier niet dan bij ons Vlaanderenoffensief in 1918.

Ten laatsten male vuurde zij op 18 October, rond 15 uur, en 's anderendaags werd zij door onze troepen ver-meesterd.

2. — **Duitsche kanonnen van het Havenhoofd te Zeebrugge.**

Over deze kanonnen zullen wij niets vermelden, doch eene der meest ongewone verrichtingen van den grooten oorlog dient hier aangehaald.

Britsche Raid op Zeebrugge.

Vol weezin en ergernis bij de talrijke euveldeaden welke dagelijks den duikbootoorlog kenmerkten, legde admiraal Jellicoe, in 1917 eerste Lord der admiraliteit geworden, een plan ter studie tot opstopping van Zeebrugge en Oostende, 's Duitschers beide zeebasissen.

Ondanks het uiterst gewaagde der verrichting werd er toe besloten en op 22 April 1918, daags voor Sint-Joris, Engeland's schutsheilige, had onder bevel van admiraal Sir Roger Keyes, de poging plaats.

Vijf oude kruisers, met cement geladen en uitsluitend door vrijwilligers bemand, moesten deze opdracht volbrengen. Drie dezer kruisers, de *Thétis*, de *Intrepid* en de *Iphigenia*, zouden Zeebrugge, de beide andere, de *Brillant* en de *Sirius*, Oostende als doelwit nemen.

Een smaldeel, bestaande uit torpedojagers, duikbooten, talrijke stoomsloepen en motorpinassen, zou medewerken.

Bovendien moest de verrichting tegen Zeebrugge, welke de moeilijkste scheen, gesteund zijn door den ouden kruiser *Vindictive* en de twee stoompramen *Iris* en *Daffodil*. Deze eenheden zouden een stoute afleiding uitvoeren met het havenhoofd aan te vallen.

Te 17 uur, werd de vloot op 63 mijlen der kust samengetrokken en van daar uit naar haar dubbel doel gericht. Verdoken achter dichte rookwolken, door bijzondere dampbooten uitgeworpen en door noord-westerwind kustwaarts gedreven, geschiedde het naderbij stevenen zonder 's vijands aandacht te wekken.

Ongelukkiglijk, op enkele kabellengten der havens keerde de wind naar Zuid-Oost en werden de aanvallende schepen terstond ontdekt. Het was 23 u. 20'. Een verschrikkelijk vuur van alle batterijen en van de mitrailleuses brak met uiterst geweld los.

Vóór Oostende werden de lichten, welke de schepen naar de kust geleidden, door de projectielen getroffen en vernield. Aldus werd alle juiste richting onmogelijk en mislukte de aanval. De *Sirius* zonk op 3 kilometers beoosten den haveningang en twee vaartuigen welke ter oorzaak der verplaatsing van de Stroombankboei, de vaargeul niet konden vinden, strandden op 350 meters der pier, waar de bemanning ze tot zinken bracht (1).

Vóór Zeebrugge, trots het helsche kanon- en mitrailleuse-

(1) De verrichting tegen Oostende werd in den nacht van 9 op 10 Mei met welslagen hervat. De *Vindictive* kon zich dwars voor den havenmond plaatsen en liet zich daar springen.

vuur dat het havenhoofd schoonveegde, kon de *Vindictive*, onder bevel van Kapitein Carpenter en geholpen door de *Daffodil* en de *Iris*, zijne manschap ontschepen. De schuilposten voor mitrailleuses en een deel van 's vijands inrichtingen werden vernield of in brand gestoken.

De *Thétis* naderde inmiddels de vaargeul. Ze slaagde erin door de mijnversperringen heen te komen, ongelukkigiglijk geraakte hare schroef vast in de verweernetten der haven, waardoor alle verder varen onmogelijk werd. Noodgedwongen liet zij zich springen, nadat hare bemanning door motorpinassen was opgenomen. Trouwens, hare ligging, tegenover den ingang der vaargeul en het open vak van 't havenhoofd, droeg aanzienlijk bij tot snelle verzanding der haven.

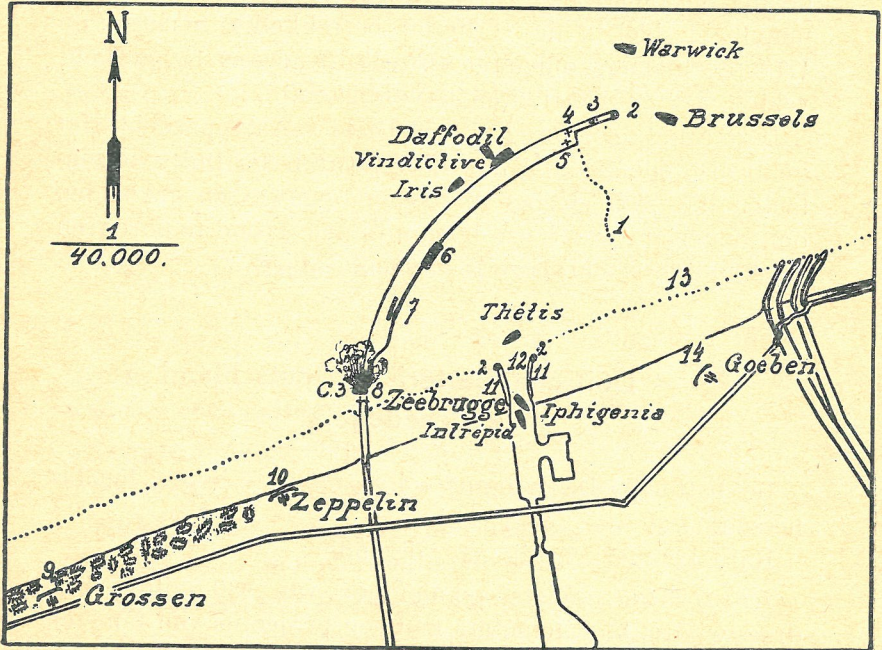
De *Intrepid* en de *Iphigenia*, welke de *Thétis* volgden, konden alle hindernissen ontwijken en de vaart binnendringen. Zij plaatsten er zich schuins, zoodanig dat de ingang heelemaal was verstopt. 't Is alsdan dat de kapiteins van beide schepen, nadat dezer bemanning door sloepen was opgenomen, de kruittladingen deden springen.

Binst deze handeling kwam luitenant Sandford zijnen duikboot C. 3 laten springen onder het open vak van 't havenhoofd, dat hij over eene lengte van ongeveer 30 meters vernielde en aldus van de kust afzonderde. Dit zette de kroon op het werk. De ontploffing was verschrikkelijk.

Zoodra de drie met cement geladen kruisers gezonken waren, nam de *Vindictive* zijne zeelui weer op en sloegen alle bemanningen den terugweg naar Engeland in. De *Warwick*, admiraalschip, haalde ze aan boord en nam de *Vindictive* op sleeptouw.

Er weze niet uit het oog verloren dat, binst al deze verrichtingen, het rond Zeebrugge samengetrokken ontzaglijk Duitsch kustverweer, met geheel zijne artillerie en al zijne mitrailleuses, gezamenlijk vuur braakte en dat het strijdperk, waar de stoutmoedige zeelieden bezig waren, een echte hel geleek.

Aanval op Zeebrugge door de Engelschen, in den nacht van 22 tot 23 April 1918

LEGENDE

1. -- Verweernetten.
2. — Licht.
3. — Vier stukken van 88 mm.
4. — Vier stukken tegen vliegers, van 150 mm.
5. — Twee stukken van 37 mm.
6. — Dekking voor duikbooten.
7. — Zeestation.
8. — Bres, gemaakt door de ontploffing van duikboot C 3.
9. — Batterij Grossen (4 zeestukken van 210 mm.)
10. — Batterij Zeppelin (4 stukken van 150 mm.)
11. — Staketsel.
12. — Ingang der vaargeul.
13. — Watergrens.
14. — Batterij Goeben (4 stukken van 280 mm.)

's Anderendaags werden luchtfoto's genomen. Deze vertoonden den heerlijken uitslag der verrichting die de schoonste verwachtingen overtrof. Gezien dien uitslag en de tot het ondernemen van zulken tocht vereischte vermetelheid, bleken de verliezen betrekkelijk gering : op 1.780 deelnemers, officieren en zeelui, waren er 176 gesneuvelden, 412 gekwetsten en 49 vermisten.

Deze raid is een prachtig voorbeeld van dapperheid. Het geldt als tegenstelling met het optreden der Duitsche zee-lieden die zich slechts voldoende opgewassen gevoelden om, ongezien, weerlooze booten in den grond te boren en onschuldige slachtoffers te maken.

3. — **Duitsche Batterij « Deutschland » te Breedene.**

De batterij « Deutschland » ligt nabij de hoeve Jacobinessen.

Hare kenmerken zijn de volgende :

Bewapening : Vier zeekanonnen van 380 millimeter ; draagwijdte, 55 kilometers met een projectiel van 2 meter lengte.

De lading zat in messinghulzen. Lengte van den loop : 17 m. 10.

Elk stuk beschikte over 150 manschappen, 't zij in 't geheel 8 officieren en 600 manschappen voor de batterij.

Uitkijkposten : De voornaamste uitkijk (in beton) was in 't Park Albert opgebouwd. Verscheidene hulp-waarnemingsposten waren er telefonisch bij aangesloten, onder meer deze van het hotel « Belle-Vue » te Wenduyne, en de hulppost van Mariakerke, door de Duitschers « Fulda » genaamd.

Schietvoorraad : Per spoor aangevoerd.

Geschiedenis : Het aanleggen der batterij « Deutsch-

land » geschiedde stuk voor stuk en ving aan begin September 1915. Zevenhonderd arbeiders, waaronder opgeëischte Belgen en Russische gevangenen, werkten er maandenlang aan. De batterij was vooral bedrijvig in 1918, inzonderheid in Mei, op 1 Juni en op 15, 16 en 17 October 1918.

Na haar laatste vuren, den 17ⁿ 's morgens, stelden de Duitschers de stukken buiten gebruik en lieten ze achter.

Fier over dezen schoonen buit, vervolgden onze soldaten enkele uren later hunnen zegetocht.

4. — **Duitsche batterij Tirpitz te Oostende.**

Bewapening : 4 kanonnen van 280 millimeter; draagwijdte 35 kilometers met een projectiel van 375 kilogram, waartoe eene lading van 103 kilo's noodig was.

Lengte van den loop : 12 m. 90.

Personeel : 5 officieren en 400 manschappen.

Uitkijkposten : Een te Mariakerke, op het dak van 't sanatorium, de andere in de duinen.

Schietvoorraad : Per spoor aangevoerd.

Geschiedenis : De stukken dezer batterij waren bestemd tot het Belgisch Leger, welk ze bij Krupp had besteld om de bewapening der versterkte stelling Antwerpen aan te vullen. Bij de oorlogsverklaring, eigende de Duitse Regeering ze zich toe en wendde ze tot het kustverweer aan.

De batterij werd opgesteld bewesten Oostende, nabij de hoeve Hamilton.

Er werd ten eersten male gevuurd op 7 September 1915, zulks met slechts twee stukken. Een daarvan barstte, welk ongeval den dood van twaalf kanonnières veroorzaakte. De loop van dit stuk werd vervangen.

Op 24 Januari 1916, schoot de batterij Tirpitz honderd projectielen naar de kerk van Nieupoort en den Tempeliers-

toren, overblijfsel van een der eerste Tempelierskloosters, dagteekenend uit de XIIe eeuw. De vernieling moest aan de Duitsche Legerleiding voldoende schijnen want, als belooning wegens dit schitterend wapenfeit, verleende zij het ijzeren kruis aan tien kanonnières der batterij !

Op 16 Juli 1916 schoot de batterij voor de eerste maal met hare vier stukken.

De tegenbatterij der Verbondenen was tamelijk bedrijvig, vooral in 1917 en 1918. De kern dezer tegenbatterij bestond uit twee Fransche stukken van 305 op spoor, welke van omstreeks Coxyde kwamen schieten.

Op 16 Juli 1917 viel het vuur der tegenbatterij vrijwel mee. Verscheidene manschappen der " Tirpitz ", werden gedood, schuilplaatsen beschadigd en al het personeel uiteengejaagd. De stukken zelf werden door scherven getroffen.

Het bovenvak der schuilplaatsen werd alsdan met een meter beton verdikt en de batterij den 22ⁿ derzelfde maand terug in werking gesteld.

Ten einde onze waarnemers te verschalken, werd door de Duitschers eene schijnbatterij Tirpitz opgesteld in de richting van Wilskerke, op ongeveer 2 kilometers der echte standplaats.

Het materiëel dezer schijnbatterij bestond uit twee oude Belgische mortieren model 1862, afkomstig van Luik, en vier houten kanonnen. Telkens als " Tirpitz " een kanonschot loste, liet de schijnbatterij drie patronen achtereen ontploffen, waardoor vier losbarstingen.

Een andere door de Duitschers aangewende krijgslust was de volgende : Bij het op " Tirpitz " gerichte vuur der tegenbatterij, lieten zij na elk schot overgroote floddermijnen springen op eenige honderden meters der batterij, iets wat voor het regelen van 't vijandelijk geschut hinderlijk was.

Op 15 October 1918 schoot de batterij " Tirpitz " voor de laatste maal en werd vernield.

5. — Strijdpост der Duitsche Admiraliteit te Middelkerke.

Was het door onze vijanden tot kustverweer aangewend tuig van allereerste gehalte, hetzelfde gold voor de stelling der zeeinfanterie, welke over tal van stevige en ruime, prachtig verdoken beton-schuilplaatsen, versterkte kelders en heerlijke strijdpостen, beschikte.

De strijdpост der Admiraliteit te Middelkerke is een typisch voorbeeld van de weelde waarmee de Duitschers zich in hunne krijgsvouwwerken wisten te omringen.

Niets was er verwaarloosd en, bij alarm, kon de admiraal in zijnen strijdpост vrij en gansch ongestoord handelen.

Hij had zijn personeel bij de hand, zijne verbindingen waren goed verzekerd, zoodat hij met het meeste gemak zijne bevelen en voorschriften kon geven.

6. — Groote Pijlschans te Nieupoort.

Van de oude Nieupoortsche vestingwerken bleef enkel het benoorden de haven gelegen gedeelte bestaan, na het afkeuren door de Belgische Regeering in 1859.

Binst den oorlog onnauwkeurig „Groote Pijlschans „ geheeten, bestaat deze schans, om bij de juiste uitdrukking te blijven, uit een onbekleed *horenwerk* dat tot de in 1793 heropgerichte oude vestingwerken van Nieupoort moet behooren, met een na 1815 gebouwde halvemaan vooraan.

De gansche vesting moest inderdaad, met de gelden daartoe door het Verdrag van Parijs in 1815 bestemd, volgens het Vauban-stelsel worden heropgericht.

Het verwaarloozen dezer vestingoverblijfsels sedert 1859 had ze natuurlijk tot den staat van volkomen verval gebracht, toen in 1914 de Yzerslag geleverd werd. Zoo de

Groote Pijlschans te Nieupoort binst den slag niet als eigenlijke vuurlinie werd benuttigd, toch was zij een prachtige wapenplaats om de reserves der weermacht van het « Klein Nieupoortsche bruggenhoofd » beschutting te verleen.

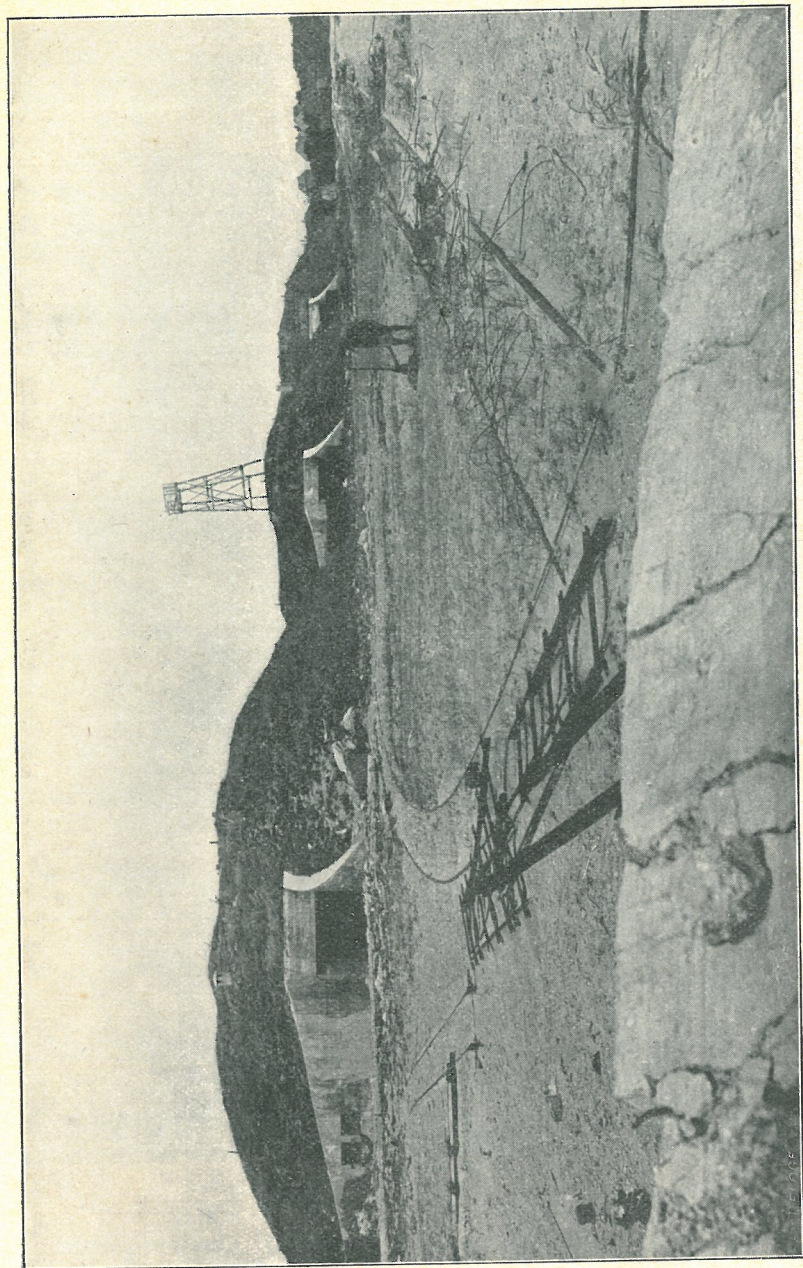
Dit « Klein Bruggenhoofd », ook « Bruggenhoofd van Palingbrug » genaamd, strekte zich uit van den rechteroever der vaargeul, ter hoogte van den ouden vuurtoren, tot de steenbakkerij (vaart van Plasschendaale) langs mijlpaal 14.500 der baan van Nieupoort op Westende.

't Is vanaf 20 October 1914 's avonds, dat het verweer zich aan deze stelling vastklampte. Om de troepen te sparen, besloot luitenant-generaal Dossin den Groot Noord Nieuwland Polder te overstroomen, door inspoeling van het zeewater in de *Kreek van Nieuwendamme* waarvan de dijken werden doorgestoken. Deze overstrooming begon op 21 October 's avonds.

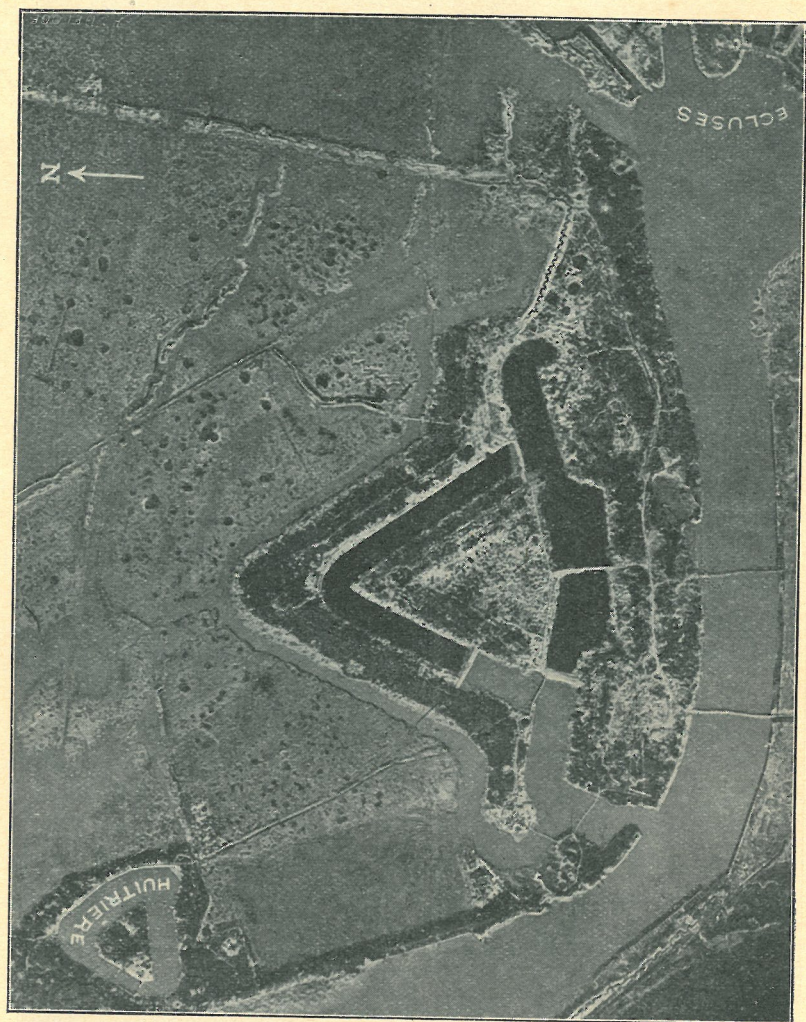
Na epische gevechten bij Lombartzijde en de Groot-Bamburg hoeve den 22ⁿ overdag en den volgenden nacht — waar de heldhaftigheid onzer soldaten werd op de proef gesteld, — kwamen de Fransche troepen van generaal Grossetti den 23ⁿ 's morgens de Belgen te Nieupoort aflossen.

Zij maakten aanstalten om de door de Belgische troepen begonnen aanvalsbeweging voort te zetten, doch de Duitse doorbraak te Sint-Joris en te Tervaete dwong de Legerleiding te besluiten tot terugtrekken der troepen van Nieupoort naar het bruggenhoofd van Palingbrug, ten einde over een maximum reserves te beschikken, hiermee 't bedreigde front te schragen en in de dringend vereischte tegenaanvallen te voorzien.

Den 26ⁿ 's avonds trok de Fransche kolonel Claudon, die zijne getalsterkte ontoereikend achtte om aan de Palingbrug stand te houden, terug op den linkeroever der vaargeul, waarbij dus het bruggenhoofd, de Groote Pijlschans, de vijf bruggen en de sluizen, kortom, den sleutel van 't waterbouwstelsel der gansche streek, werden prijsgegeven.

Duitsche batterij Wilhelm II te Knoeke a/Zee

Luchtfoto der Groote Pijlschans te Nieuipoort (10 Oogst 1918.)

Gelukkiglijk zocht de vijand, afgemat en meer bezig naar 't midden van zijn aanvalfront, geene voeling te houden met de troepen van Nieupoort en bespeurde niets van het opgeven van den rechter Yzerover, iets wat hij licht hadde kunnen uitbaten.

Hij geloofde misschien nog in 't bestaan der vesting Nieupoort en viel niet aan.

Tot 3 November 1914 bleef de Palingbrug verlaten.

En nochtans, binst dit tijdsverloop werd de groote overstroming bewerkstelligd. Een eerste poging mislukte op 27 October 's morgens en 't was slechts den 28ⁿ, te 5 uur, dat de oude sluis van Veurne bij hoog tij kon worden geopend en opgehouden.

Daar de aanvoer dier sluis niet voldeed, besloot het Belgisch G. H. K. de sluizen der Noordvaart te gebruiken, maar deze waren sinds den 26ⁿ 's avonds in « no mans' land » gelegen, 't geen de verrichting hachelijk maakte. Onder bescherming van veertig karabiniers-wielrijders die over de poorten der Veurnesluis heen moesten, (de brug was den 26ⁿ te 23 uur, op bevel van kolonel Claudon, na aftocht diens troepen opgeblazen), slaagde kapitein Umé der genie volkomen in zijn netelige opdracht. De volgende nachten werd de verrichting hervat, en van dan af verscheen een watervlak dat zich allengs uitbreidde. Te laat, gelukkiglijk, werd het geheim voor den onthutsten vijand opgehelderd.

Ten slotte, op 3 November, wanneer de Yzerslag voor ons eene overwinning bleek, werden over gansch 't Belgisch front verkenningen vóór de linies uitgezonden.

Den 4ⁿ November bezetteden detachementen der 2^e legerdivisie opnieuw het bruggenhoofd van Palingbrug en de Pijlschans welke, dit mag gezegd, nooit door Duitschen hiel werden betreden.

Een weinig later ondernamen Fransch-Belgische troepen eene aanvalsbeweging welke den vijand dwong benoorden de Geleïde de vaargeul los te laten. Het front werd gevestigd op eene stelling genaamd « Groot bruggenhoofd van Nieupoort » : eene met de vaargeul op ongeveer 600 meters beoosten derzelve gelijklopende linie, die omheen den westerkant van het dorp Lombartzijde en verder nagenoeg evenwijdig met de vaart van Plasschendaale tot aan den Boterdijk doorliep.

Dit front bleef ongewijzigd tot Juli 1917.

Op 10 Juli 1917 rond 20 uur, na geheel den sector van Nieupoort meer dan tien uur stelselmatig te hebben beschoten, bestormde de vijand de stelling door de Britsche infanterie sedert enkele dagen bezet. Den ganschen nacht werd er gestreden, en na verschrikkelijke gevechten man tegen man, kon de aanvaller tusschen het strand en de Geleïde in de Engelsche loopgraven dringen en de bezetters in de vaargeul terugwerpen. Alleen degenen die er over zwommen, ontkwamen den dood of de gevangenschap.

Van 11 Juli af liep het Nieupoort-front dus langs de vaargeul tot aan de Geleïde, waar het samenviel met het oorspronkelijk front welk ten prijze van krachtdadige tegenaanvallen volkomen was hersteld.

Later werden de Pijlschans en dezer omgeving schier dagelijks beschoten, 't geen haar aldra een treurige faam verschafte.

Dank zij de boveenen gelegen welfsels zijner zoldering kon het kruitmagazijn van 't oude schanswerk aan alle Duitsche kalibers weêrstaan, weshalve het den bijnaam van *Caoutchouc-huis* verwierf. Onder den oorlog diende het tot strijd- en tot hulppost.

In Maart 1918 moest het Belgisch front worden uitgebreid om verbonden divisies vrij te maken. Ten einde de weerbaarheid van ons uitgerekt en deswege gedund front niet te verzwakken, besloot het G. H. K. tot nieuwe overstromingen welke het opgeven van sommige voorposten mogelijk maakten.

Te Nieupoort werd de Pijschans aldus eerste linie. Ten noorden sloot zij langs de Oesterbank aan bij het front van den westeroever der vaargeul, ten zuiden bij de loopgraaf Dupuis en de Luc.

Deze drie steunpunten vormden een belangrijk verweercentrum — zij dekten de sluizen. Hun garnizoen bestond uit een bataljon, met opdracht t'allen prijze stand te houden. En zij hielden stand.

Eindelijk, den 28ⁿ September 1918, brak het Belgisch offensief over het zuidergedeelte van ons front los.

Benoorden Dixmude bleven onze troepen tijdelijk in afwachtende houding en de stelling Nieupoort had nog uiterst geweldige beschietingen te verduren. Doch, de laatste bezetters der Pijschans ondergingen ze blijmoedig en verbeidden slechts het sein om, op hunne beurt, zegerierend over de borstwering te springen. Dit sein werd op 17 October gegeven en den dag zelf konden zij het prachtig geschut, dat hen zooveel leed had berokkend en met nog geladen stukken door de Duitschers was achtergelaten, op hun gemak en met rechtmatigen trots als heerlijken buit bewonderen.

7. — Batterij Karnak te Oost-Dunkerke.

Engelsche batterij bestaande uit twee stukken van 9 duim 2.

Zij stond op ongeveer 1 kilometer beoosten Oost-Dun-

kerke-Bad en op 200 m. bezuiden de baan Oost-Dunckerke-Bad-Nieupoort-Bad.

Bijzonder belangwekkend is ze wegens haren aanleg onder de groote duinen, waaruit een voordeel sproot onder drieërlei opzicht: verduiking, beveiliging en, voor de Duitsche tegenbatterij, verwekte moeilijkheid.

Trouwens, deze laatste beschikte over geenerlei hulp-richtspunt en de trechters verdwenen zeer spoedig in 't zand.

De batterij Karnak, door Britsche kanonniërs bediend, stond ter beschikking van den Commandant van den Nieupoort-sector, die ze tot belangrijk vernielingswerk of als tegenbatterij aanwendde.

8. — Schuilplaats van den bareelwachter te Ramscappelle met schuilpost voor mitrailleuses.

Ramscappelle was het eenig door den invaller betreden punt bewesten de spoorbaan Nieupoort-Dixmude.

Na vermeerstering van St-Joris op 24 October 1914 toog de vijand, om zijne aanwinst uit te breiden, den 26ⁿ ten aanval der Noordvaart en dwong onze troepen, na een nacht zwaren strijd, tot terugtocht naar de spoorbaan.

Op deze stelling weêrstonden zij zonder te veel last tot 29 October.

Den 29ⁿ 's avonds, mislukten twee vijandelijke pogingen naar de spoorbaan vóór Ramscappelle. Den 30ⁿ, te 4 u. 45', leed een nieuwe poging andermaal schipbreuk. Eindelijk, rond 5 ure 30', na een geweldige voorbereiding, breekt een laatste en machtiger aanval het verzet bezuiden de Halte van Ramscappelle, klampt zich vast aan de spoorbaan derhalve onder lengtevuur genomen en vordert noordwaarts tot aan het dorp. Onze troepen van 't 5° en 6° linie, welke zich flink hebben verdedigd, trekken terug en bezetten stevig de Koolhofbrug, de Jockveldhoeve, van

waar het hun lukt allen uitweg buiten het dorp te beheerschen en aldus 's vijands vooruitgang af te dammen.

Luitenant-Generaal Dossin, aanvoerder der 2^e legerdivisie, beveelt en regelt dadelijk den tegenaanval. Bij 't begin van den namiddag omvat deze : vier Fransche, vijf Belgische bataljons en eene Belgische mitrailleusescompagnie in eerste linie; twee Fransche en twee Belgische bataljons als steun. Deze troepen vorderen langzaam, sluiten het dorp tegelijk langs 't noorden, 't westen en 't zuiden in en te 19 uur breekt de stormloop los.

De huizengroep bezuiden den molen en de molen zelf worden bij den eersten aanloop veroverd, dank zij de vurigheid der troepen en dank ook het zeer doelmatig vuur van een stuk der 26^e Belgische batterij welk, trots een hagel mitrailleusekogels, tot aan de Pelikaanbrug was vooruitgebracht.

Maar het terrein is sterk doorsneden en laat de vleugelbataljons slechts traag vorderen. Toch bereikt de aanval overal de dorpsgrens, behalve ten Oosten der Ramscappelleled.

's Nachts houdt het geweervuur aan en worden verkenningen dorpwaarts gezonden, terwijl afdeelingen der Belgische en Fransche genie loopbrugjes slaan over de Ramscappelleled. De artillerie voltrekt het verwoesten der verdediging.

Bij 't ochtendschemeren op 31 October, verslapt de Duitsche tegenstand en een algemeene aanval bemachtigt het dorp en voert de stormtroepen met éénen sprong tot de spoorbaan, van waar zij de laatste vijanden in aftocht naar den Yzer drijven.

De Duitschers lieten hunne dooden en gewonden achter, benevens, in de overstroming, de twee beruchte « minenwerfer » welke, zeven dagen te voren, een Belgisch bataljon dat aan de Eendrachtbrug den overtocht van den Yzer verdedigde, geheel hadden vernietigd.

Den ganschen oorlog door maakte de spoorbaan Nieu-

poort-Dixmude, in den " Sector van Ramscappelle ", de eerste verweerlinie uit. Zoodra het water eenigszins was geweken, werd zij gedekt door twee hoofdwachten : Rijkenhoek en Beverdijk, vooral berucht als uitgangspunten van talrijke aanvallen of tochten onzer troepen naar de Violet- en Terstillehoeven.

Deze linie bood talrijke goed aangelegde schuilposten welke onzen mannen tamelijk gemak verschafften. Hier en daar, op punten met vrije schootsruimte of tegenover verplichte doorgangen, waren beton-schuilposten voor mitrailleuses (zooals die bij het station) aangelegd. In de schuilplaats van den bareelwachter, werd insgelijks een uitkijkpost voor de artillerie opgericht.

9. — Schuilposten voor mitrailleuses tegenover het station te Pervyse.

10. — Uitsicht van 't station te Pervyse.

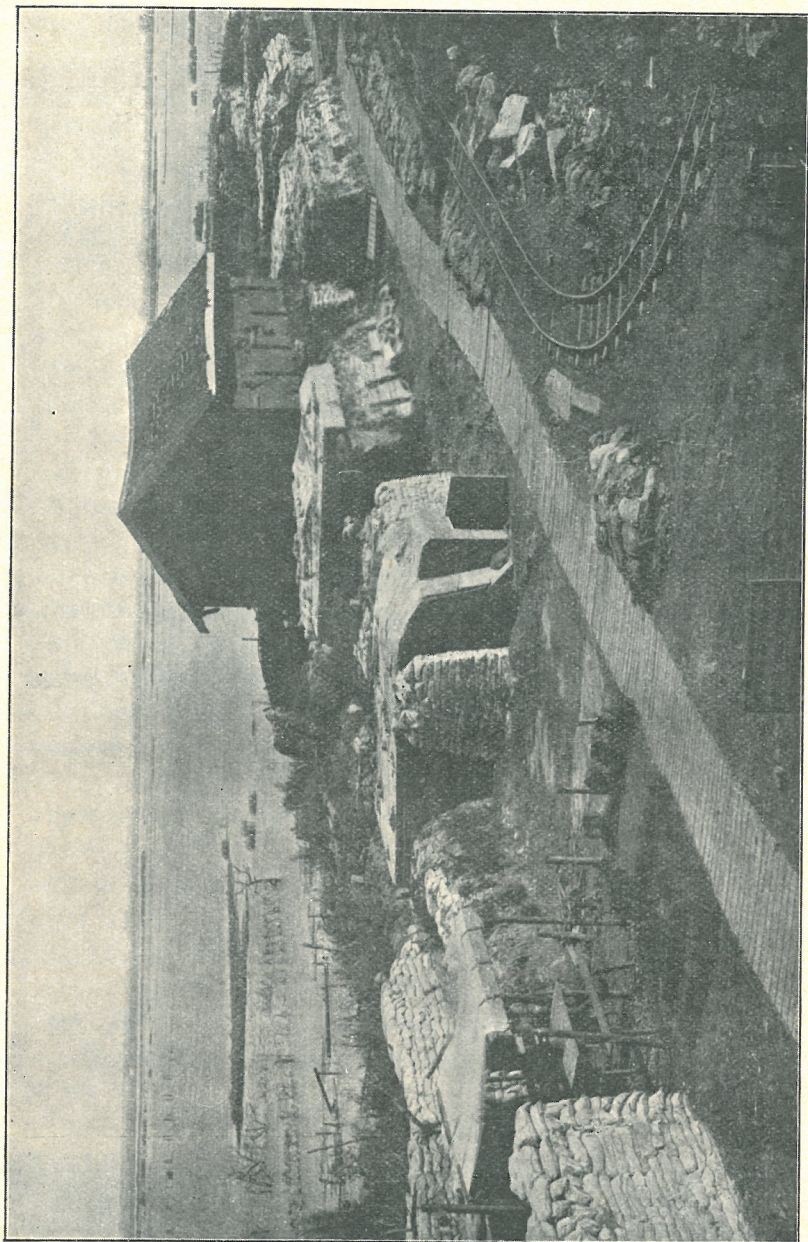
Van 26 October 1914 af, datum waarop onze troepen den Beverdijk moesten opgeven, wees de spoorbaan Nieupoort-Dixmude vóór Pervyse onze eerste verweerlinie aan.

Op 30 October, terwijl hij Ramscappelle aangreep, liet de vijand eene afdeeling tegen 't station te Pervyse aanrukken. Deze stormloop mislukte erbarmelijk onder het geweldig vuur van het 1ste bataljon van 't 12^e linie, weldra door eenige secties van het 2^e bataljon versterkt.

De aanranders zochten beschutting in de enkele huizen langs de baan op Schoore, vóór het station, waar er binst den dag heel wat werden ingerekend. De anderen geraakten terug, doch hadden tegen de overstroming te kampen om hunne linie te bereiken.

Dit was de eenige stormloop welken de eerste linie te Pervyse onder gansch den oorlog moest afslaan.

De hoofdwacht van Schilderbrug met hare voorposten

PERVYSE: Overstromingen vóór het station (September 1916).

(een waakpost op de baan en de kleine waterpost, ongerekend de tusschenposten) maakten het den troepen veilig genoeg om hen, trots de af en toe over de linie neerkomende granaatvlagen, te laten zeggen : « Te Pervyse is 't goed ».

Van de eerste dagen harer bezetting af werd de linie ingericht, daarna verbeterd en volmaakt, zoodat zij binst de laatste oorlogsjaren als modelloopgraaf van een vasten stellingsector kon worden vermeld.

Het station zelf, waar een beton-uitkijkpost voor artillerie werd aangelegd, stond middenin een stevig steunpunt waarvan de hechte beton-schuilposten voor mitrailleuses tot bolwerken dienden.

Een dier schuilposten voor mitrailleuses, deze van den zuid-oosthoek, is nog zichtbaar en geeft een begrip van de inrichting.

De uitkijk van 't station, met zijn buitengewoon ruim gezichtsveld en uiterst nauwkeurige kijktoestellen, was een der voornaamste uitkijkposten van 't Belgisch front.

In 1917 werd hij door twee bijzondere telefoondraden met verschillenden loop aangesloten bij 'nen post van Dunkerke, om dezen te verwittigen van de schoten door het stuk van Leugenboom op de stad gericht.

Het aan 't station te Pervyse waargenomen afvuren werd oogenblikkelijk medegedeeld aan Dunkerke, waar de ontvangpost door machtige stoomfluiten en ander alarmtuig de stad waarschuwde.

11. — Strijdpост van den Majoor der wacht aan Km. 4.400 der spoorbaan Nieupoort-Dixmude.

Deze beton-schuilplaats diende tot strijdpост voor den majoor die bevel voerde over den onder-sector van Oud-Stuyvekenskerke. Zij was het type, aangenomen voor soortgelijke schuilposten langs de spoorbaan.

Die schuilposten werden doorgaans gebouwd in 1916 en 1917, ter vervanging der min stevige schuilposten waarvan de wanden zoowel als het dak uit opeengeplaatste palen en balken bestonden. Het dak was met pekkarton waterdicht gemaakt, terwijl een min of meer dikke laag beton-zakken ze tegen granaten van klein kaliber vrijwaarde.

Degene welke ze vervingen en waarvan er nog enkele bestaan, zooals die van Km. 4,400, waren degelijk opgevat. Zij behelsden vaak onderscheidene vertrekken welker aantal verschilde naar gelang der sectorbehoefden : bureel van den majoor, verblijf voor den majoor en zijnen adjunct, post voor seintekens en -vuurpijlen, telefooncentrale, enz.

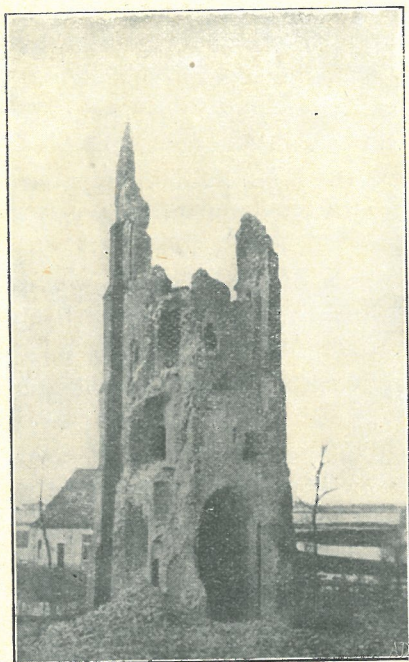
12. — Bodemvlak van den toren te Oud-Stuyvekenskerke.

De oude toren van Oud-Stuyvekenskerke was niet bestand tegen de talrijke ton projectielen, door de Duitschers er onder den veldtocht op afgezonden. Doch zijne standplaats en de betonblok welke hem vervangt zijn belangwekkend, omdat zij 's vijands verste vordering in de streek aanwijzen en de herinnering aan de beschietingen en gevechten, waarvan dit plekje van Vlaanderen het tooneel was, te binnen roepen.

Bij 't einde van den Yzerslag, na 29 October 1914, werd Oud-Stuyvekenskerke slechts luttele dagen door zwakke Duitsche afdeelingen bezet, wanneer onze verweerlinie overgebracht was naar de spoorbaan Nieupoort-Dixmude en, door eene linie langsheen Roode-Poort hoeve en de huizen van Burg, bij mijlpaal 16 aan den Yzer aansloot.

Daarna werd de vijand door de overstroming gedwongen te wijken tot aan den Yzerdijk.

Op 3 November 1914 liet het G. H. K. over ons gansche legerfront verkenningen uitzenden; voorposten werden

Toren te Oud-Stuyvekenskerke in November 1914.

Toren te Oud-Stuyvekenskerke in Februari 1917.

tot stand gebracht en langzamerhand vermenigvuldigd, tot zij een geheele linie hoofdwachten vormden, ter beveiliging onzer eerste verweerlinie.

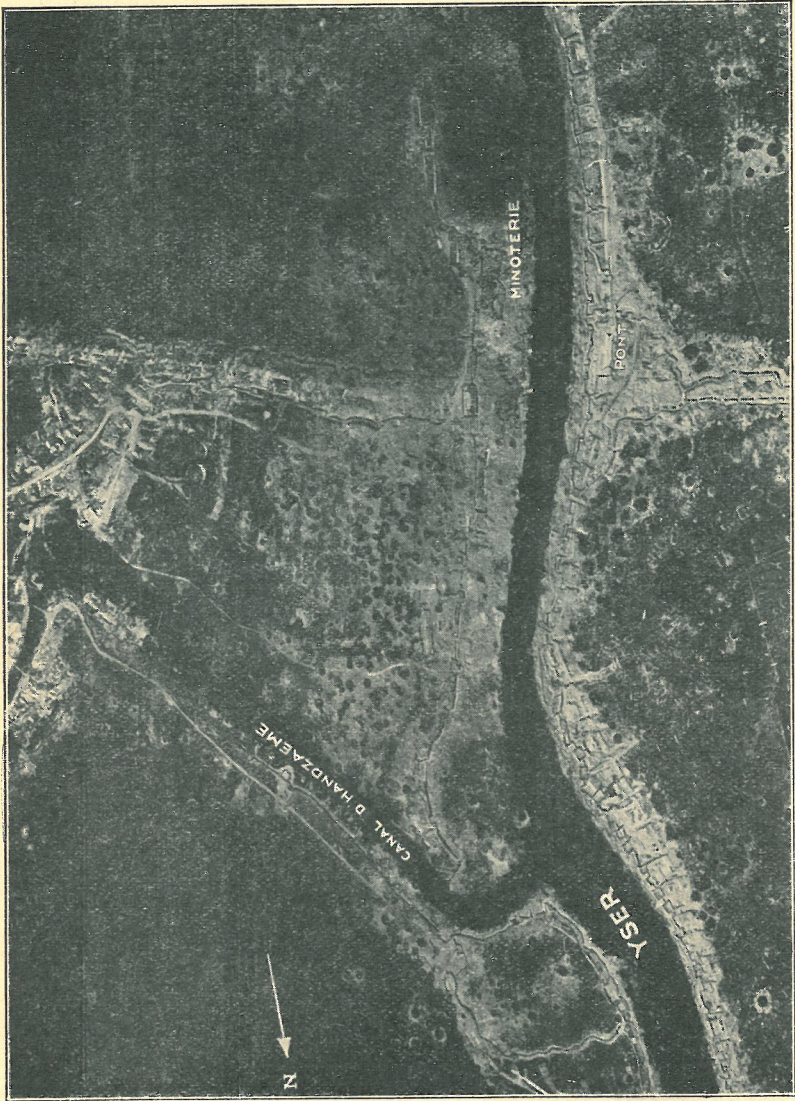
Alle hoofdwachten stonden voorbij de overstroming opgesteld en hadden geen andere toegangswegen dan lange loopbrugjes, op in den grond geslagen houten schragen aangelegd. Dit naar Oud-Stuyvekenskerke toe was bijzonder gevaarlijk, want de Duitschers plaatsten geweren op richttoestellen, welke het gansch beheerschten. De verliezen waren er zwaar, vooral bij aflossingen. 't Is om deze te beperken dat het 4^e linie kogel- en scherfvrije betonschermen oprichtte.

De hoofdwacht van Oud-Stuyvekenskerke dekte de linkerzijde der schansen van den Dixmude-sector, door geheel het terrein voorbij zijne voorposten onder vuur te houden. Bovendien lag het gehucht op een lichte hoogte en was aldus geschikt tot het vestigen van uitkijkposten.

De artillerie-commandant Lekeux, — de Franciscaner pater Martial, bij de 3^e legerdivisie burgemeester van Oud-Stuyvekenskerke geheeten, — die de eerste oorlogsjaren in den toren en na dezes vernieling, in den hoekgevel eener hoeve doorbracht en er een merkwaardigen waarnemingsdienst voor artillerie inrichtte, verdient zijnen naam vermeld te zien benevens deze hoofdwacht, door zijn groote dapperheid en uitnemende taatheid bijzonder gekenmerkt.

Drie belangrijke Deutsche posten lagen er tegenover, nl. de hoeven n° 1, den Toren en Van de Woude, welke tal hunner tragische dagen aan 't waakzaam oog van den Belgischen waarnemer hadden te wijten.

Binst de vier jaar loopgravenkrijg stond de hoofdwacht van Oud-Stuyvekenskerke steeds even pal. Zij hield stand, 't zij onder 't schroot, 't zij tegen den aanvaller, die ze herhaaldelijk wilde overweldigen. Deze verschillende pogingen, zoowel in Maart 1918 tegen de karabinierswielrijders en de troepen van het 1^e Jagers te voet, als in

DIXMUDE. — Luchtfoto (26 Mei 1917).

DIXMUDE. — De Koning en de Koningin in den « Doodengang » (1 Juni 1917).

DIXMUDE. — De Koningin aan den « Ruiter » (1 Juni 1917).

De Koningin bezichtigt den pas door een Duitschen kogel doorboorden helm van den soldaat J. Vermeiren.

Juni van 't zelfde jaar tegen het 22^e linie, deden blijken welke heldhaftige koelbloedigheid en vurige dapperheid onzen soldaat van 1918 bezielde en hem als een der beste krachten der groote verbonden legers kenmerkten.

13. — Doodengang (Boyau de la Mort) en Schans van den Ruiter.

Onmiddellijk na den Yzerslag, liep onze eerste verweerlinie vóór Dixmude langsheen den Yzer, stroomafwaarts naar 't noord-westen tot mijlpaal 16. Aldaar maakt de stroom eene bocht en week ons front er westwaarts van af om, steunend op de Roode Poort hoeve, bij de spoorbaan Nieupoort-Dixmude aan te sluiten.

Dit bijzonder punt aan mijlpaal 16 welk, zoodra vaste stelling was genomen, een bolwerk van ons verweerstelsel diende te zijn, bleek erg zwak en wekte de bezorgheid van de Legerleiding die er toe besloot het in te richten.

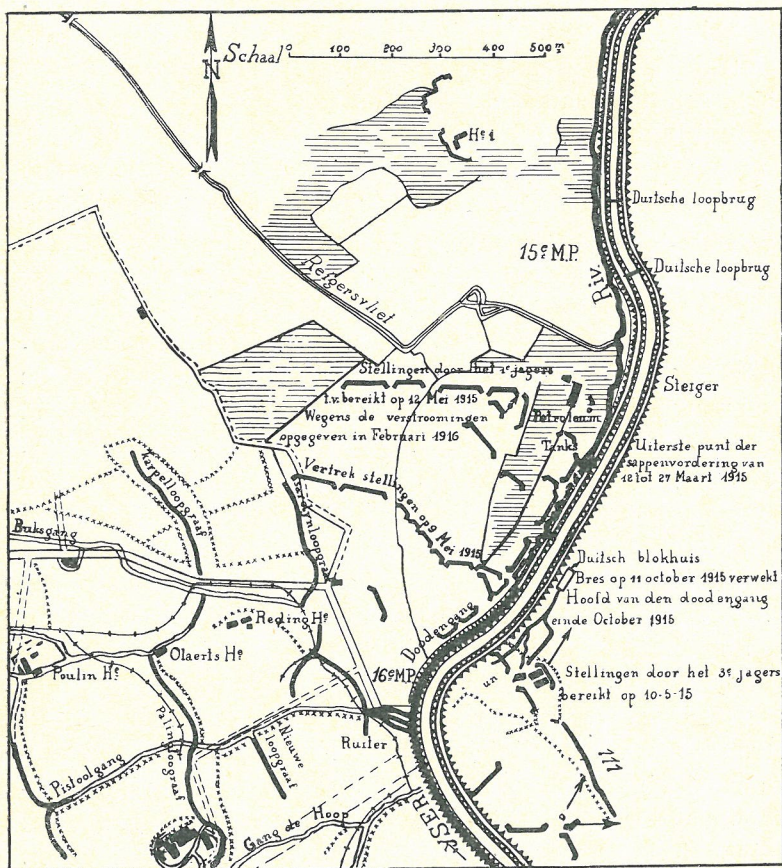
Reeds beveiligde eene linie hoofdwachten, van Nieupoort tot Oud-Stuyvekenskerke, de Belgische stelling aan de spoorbaan toen generaal Jacquet, om op zijne beurt bij mijlpaal 16 gedeckt te wezen, het besluit nam bedoelde linie te verlengen door toevoeging van een bestanddeel waarvan de voorposten dienden opgesteld langsheen den Reigersvliet, tot aan dezès uitmonding.

Dit ontwerp uitvoeren, noodzaakte tot den aanval op de posten der Petroleumtanks, waarvan de geheimzinnigheid, meer dan de macht, aan den sector reeds eenige ruchtbaarheid had bezorgd.

Het 1ste regiment Jagers te voet, gesteund door de artillerie der 3e legerdivisie en begeleid door afdeelingen pioniers, waagde den aanval.

Een bloedige kamp ontspoon zich drie dagen lang, van

9 tot 12 Mei 1915 (1), in een afschuwelijk, grootendeels

Doodengang en Ruiter. Verrichtingen binst het tijdsverloop van Mei tot einde October 1915, benoorden en bewesten mijlpaal 16 aan den Yzer.

(1) Terzelfdertijd bond het 3^e regiment Jagers te voet den strijd aan op den rechteroever en slaagde in 't vestigen van een bruggehoofd, ten zuid-oosten van mijlpaal 16. De vijand bestookte het onophoudend en de dagelijksche verliezen waren zoo groot dat er besloten werd den omvang en de dichtheid zijner bezetting te verminderen. In 1917 bleven slechts enkele loopgraafdeeltjes langsheen den berm van den rechteroever bezet en 't is van daar uit dat, tot het einde van den oorlog, de tochten tegen 's vijands inrichtingen der streek werden ondernomen. Eenige schuilposten, laatste overblijfselen onzer bezetting, bestaan nog en worden behouden.

overstroomd terrein, met breede en diepe grachten doorsneden en tevens doorzaaid met granaatkuilen vol water, waarbij geenerlei beschutting tegen het overstelpend mitrailleusevuur en de granaatvlagen welke onze dappere soldaten ter plaatse stuk kerfden.

Spijt hunne koenheid en de geleden verliezen, mislukte de aanval. Het 1ste Jagers alleen, verloor bij dit treffen tien officieren en honderd vijftig manschappen aan dooden of gewonden.

Het ontwerp werd echter niet opgegeven. Alleen de tactiek veranderde.

Dadelijk werd het veroverd terrein vluchtig ingericht, terwijl een peloton der genie doorheen den Yzerdijk de sappenvordering aanvatte. De vooruitgang was bevredigend toen werd bevonden dat ook de Duitschers, hunnerzijds, een dergelijk werk hadden ingezet waardoor, op veertien dagen tijds, de afstand tusschen ons en 's vijands sappenhoofd op enkele meters was geslonken.

Bij 't aflossingsuur op 27 Mei 1915 drong eene groep Duitschers, de volslagen nachtduisternis te baat nemend en beschermd door een hevige beschieting, plots in onzen gang waar zij eene sectie mitrailleuses opstelde.

Het lengtevuur dezer stukken bracht den tegen-aanvaltroepen van 't 9^e linie zware verliezen toe. Na vruchteloze pogingen, moest men zich bepalen bij het flink doordrijven der inrichting van den overgebleven gang, ten einde dezen houdbaar te maken en het beoogde doel, nl. het versterken van den uitsprong bij mijlpaal 16 aan den Yzer, toch te verwezenlijken.

Nu en dan vielen de Duitschers nog den gang aan, doch werden telkens door schitterende en spontane tegenaanvallen teruggeslagen. Echter, wegens de bovenmatige verliezen door 's vijands beschietingen en talrijke pogingen tot overrompeling berokkend, werd hij „Doodengang” gedoopt.

In September 1915 waren de meest dringende werken

van den Doodengang nagenoeg af en konden volstaan tot verdediging van den dijk bij mijlpaal 16 op den linker-oever. Alsdan werd de inspanning van de genie der 3^e legerdivisie gericht op het aanleggen van den „*Ruiter*“, welke schans het verweer bij mijlpaal 16 zou aanvullen, door beveiliging tegen elke vijandelijke poging tot overtocht van den stroom.

Het kenschetsende van den Ruiter spruit hieruit voort, dat de genie opdracht had de verdediging er van zoo nauw mogelijk aan die van den Doodengang te koppelen, en aldus een centrum voor zeer krachtigen weerstand te vormen.

De eigenlijke „*Ruiter*“ is te onderscheiden in twee evenwijdige loopgraven, de eerste met den grond gelijk en dienstig als ronde- en verkeersweg, de tweede hoogerop, boven gansch de streek uit. Deze tweede loopgraaf is de gevechtloopgraaf waarvan de bovenuitstekende ligging duik- en lengtevuur mogelijk maakt, zoowel naar beide Yzeroevers als binnen den Doodengang en naar 's vijands schansen omstreeks mijlpaal 16.

De doode hoeken dezer stelling werden bestreken door mitrailleuses en later door mitrailleurgeweren, opgesteld vooraan in den Doodengang benevens in de loopgraaf welke dezen laatste met den Ruiter verbond.

De bouw van den Ruiter duurde lang en kostte den genie- en infanterietroepen heel wat moeite en heel wat bloed. Want de Duitschers lieten zich bij deze tartende werken niet onbetuigd; meermaals wierpen zij ze met hunne minenwerfer en artillerie overhoop, waarbij ons zeer gevoelige verliezen werden toegebracht.

Bij het einde van 't jaar 1915 waren grondwerken en hindernissen af. Daarna ontstonden geleidelijk stelplaatsen voor loopgraafmortieren en barbetten voor mitrailleuses; samen met den schuilpost voor den commandant van den Ruiter, rezen gewone schuilplaatsen op; kortom, de Ruiter kreeg een flink voorkomen.

Er werd dan besloten de bezetting van den Doodengang te beperken.

Op 11 October 1915 liet de genie, op 275 meters voorbij mijlpaal 16, in den Yzerdijk eene mijn springen, waardoor in den gang eene bres ontstond van 6 tot 8 meters breedte welke den Yzer met de overstroming verbond. Het Noordgedeelte van den gang werd geëffend en daarop verlaten.

Voortaan bestond de gansche bezetting van den ingekorten gang, althans over dag, uit drie ploegen granaatwerpers. Onze soldaten waren trouwens voortreffelijke grenadiers geworden die, zeker van den steun der mortieren Van Deuren en der 58ers, vol zelfvertrouwen waren en de tegenpartij niet meer vreesden.

In 1916 ontvangt de Ruiter verdere inrichting en wordt een echte redoute. Beide verdiepingen der schans worden van verweer- en aanvalstuig en allerlei verbindingsgereedschap voorzien. Beton-schuilplaatsen tot verblijf der manschappen vervangen de oude rondhout-schuilplaatsen, zoo vaak onder bommenstrijd vernield. Een seinpost wordt ingesteld om t' allen tijde de verbinding met den sectorcommandant te verzekeren.

In Mei 1916 ging het er tragisch toe bij mijlpaal 16.

Begunstigd door ongehoord geweldige beschietingen waarmede zij van 2 tot 22 den Doodengang en den Ruiter overstelpen, kunnen de Duitschers herhaaldelijk vasten voet zetten in onze stelling, doch onze eigenmachtig losbrekende tegenaanvallen kwamen telkens, bij stormloop met handgranaat en blank wapen, den aanrander in zijne linies terugwerpen zonder hem den tijd te laten, dooden of gekwetsten mede te nemen.

In Juli 1916 werd in den Ruiter een uitkijkpost voor artillerie ingericht. De verduikingssectie plaatste er een hokje uit stevige staalplaat vervaardigd, ingegroefd aan den voorkant en van kijkbuis voorzien. Deze post was door telefoondraad bij den commandant der divisie-artillerie aangesloten.

Doch, de harde en bloedige Meidagen door onze troepen onderstaan, waren niet vergeten, en vurige wraaklust bezielde de onzen.

Lag 's vijands loopgraaf " Een " niet tegenover ons in denzelfden toestand als onze Doodengang tegenover hen? Het bruggenhoofd van den rechteroever was inderdaad in ons bezit.

Er werd besloten deze loopgraaf aan te vallen en hare schuilposten te vernielen.

Op 18 Juli 1916, na eenige de vorige nachten uitgevoerde verkenningen en een welgericht verdelgingsvuur, werd ze bestormd door eene afdeeling der 4^e compagnie, IVe bataljon van het 2^e linie, aangevoerd door luitenant Loyse en Desenfans. De opdracht was niet, dit loopgraafdeel te behouden. Enkel waren de uitvoerders belast met een volledigen " schoonmaak ", lang genoeg gerekt om de betons te doen springen en onbruikbaar te maken. De " schoonmaak " lukte ten volle, maar 't ongeluk wilde dat luitenant Loyse erg aan 't hoofd werd gekwetst en deswege verhinderd het sein te geven tot het laten springen der kruitladingen, door sergeant der genie Billiet naar vereischte geplaatst, na zelf aan het eerste deel van 't programma hardnekkig te hebben meegeholpen.

Deze tocht dient als voorbeeld aangehaald. Alle dooden en gekwetsten der afdeeling werden terug naar onze linies gebracht.

Groot was de geestdrift; het vertrouwen heerschte en 't regiment was gewroken.

Een tijdlang bleef de sector rustig.

Den 17ⁿ October 1916 ontwaakte de Duitscher en richtte op onze werken bij mijlpaal 16 een helsch vuur, voorspel van een nieuwen overval. Onze gewaarschuwde artillerie zond den vijand dadelijk een zoo geweldig en doeltreffend antwoord, dat het hem allen lust benam buiten zijne loopgraven te komen.

Tien dagen later, besloot het 2^e linie met loopgraaf " Een "

gedaan te maken. Van 27 tot 31 October 1916 ondernamen afdeelingen bij nachtelijke invallen de geleidelijke vernieling der schuilposten van loopgraaf " Een ", welke dra een echte baaierd werd.

In de jaren 1917 en 1918 werd het rustiger in den sector van mijlpaal 16. Bommenstrijd en beschieting in regel bleven meer achterwege en werden door bestoking met handgranaten vervangen.

Aan den Ruiter en den Gang werden de laatste verbeteringen toegebracht. In den Ruiter, ter plaatse van het op 4 April 1917 vernielde waarnemingshokje, rees een nieuwe beton-uitkijk op; de bovenste loopgraaf werd een bovenvlak; de sein- en verbindingspost kreeg een toestel voor G. T. (grond-telegrafie). De stelplaatsen voor mitrailleurgeweren en granaatwerpers werden vermenigvuldigd, de mortieren Delattre eveneens.

Aan den Doodengang werd een rechtlijnige verkeersgang als terugweg gekoppeld. Een smal houten spoor van 0 m. 40 breedte maakte ontruiming en vervoer per wagentjes mogelijk. Eettelijke schuilposten in betonsteen werden opgebouwd.

Ten slotte, werd het hoofd van den Gang als eene val ingericht, vol wolfskuilen en prikkeldraad, alleen overdag door twee in beton-schilderhuisjes goed verscholen loorders bezet.

De val was van den Doodengang gescheiden door eene beton-schuilplaats uit één stuk, van nogal eigenaardigen vorm. Deze schuilplaats was voorzien van zware stalen deuren, werpgaten voor granaten en schietgaten voor geweren. Met den commandant van den Ruiter was die schuilplaats door eenen vibrating verbonden.

Bij vijandelijke inbraak in val of gang, sloot de bezetting van 't fortje zich daarin op en moest van binnen weerstaan tot ze door eenen tegenaanval uit den Ruiter, bij vibrating gewaarschuwd, ontzet werd.

Bij het Fransch-Britsch offensief in October 1917 voerde onze artillerie talrijke beschietingen uit, ter voorbereiding

van een gebeurlijk optreden van 't Belgisch leger. Deze voorbereiding haalde ons krachtig tegenvuur op den hals, waardoor de Belgische linie van Dixmude naar Roode-Port merkelijk werd gehavend.

Menigvuldige tochten onzer troepen naar de Duitsche linies lieten de volslagen vernieling vaststellen van den vijandelijken sector, waar de loopgraven gansch in puin lagen.

Na stopzetten van 't offensief van 1917, hernam alles zijn gewonen rustigen gang; de 5^e Legerdivisie toog aan den arbeid om de geleden schade te herstellen en onze schansen hun uitzicht en stevigheid terug te bezorgen.

Onze aanval van 28 September 1918 had terugslag op den sector door den Ruiter beheerscht.

De eerste slag had het Belgisch leger tot op den kam te Clercken gevoerd. Aangespoord door 't verlangen het nieuwe front omheen de stad Dixmude aan 't oude te verbinden, bemachtigde het 5^e linie de loopgraven Een, 111, en de eerste werken benoorden Dixmude. Dit was de eenige wijziging welke 't front bij mijlpaal 16 onderging.

Van 15 tot 17 October 1918, onder den zegevierenden drang van den tweeden slag, kraakte het front van Nieu-poort tot Dixmude; de Duitschers werden tot overhaasten aftocht gedwongen.

Het Yzerfront was voorgoed los; Ruiter en Doodengang hadden hunne taak volbracht.

Er dient gewezen op de macht van 's vijands inrichtingen tegenover den Doodengang, inzonderheid op de overgroote betons van 't Duitsche sappenhoofd op den linker Yzer-oever, met gepantserde kanteelen en schietbanken, welke de gansche omgeving beheerschten.

De Ruiter is een heel belangwekkend schanswerk. Hij kan als een klein museum van den loopgravenoorlog worden aanzien. Inderdaad, in zijn uiterst beperkte ruimte, benuttigde hij op de doelmatigste wijze alle verweer- en aanvalstuig, hindernissen en meest verscheiden

verbindingstelsels, waarvan de onderlinge uitwerking volkomen geordend was.

Hij was getuige van de heerlijke stugge taaiheid der talrijke Belgische soldaten welke elkaar in zijne verdediging opvolgden.

De Doodengang is een geheiligde plek, geheiligd wegens de moedige daden aldaar volbracht, geheiligd door 't bloed waarmee hij werd gedrenkt : honderden helden vonden er hun graf.

**14. — Strijdpост van den compagnie-commandant
aan den Yzerdijk te Dixmude,
tegenover de vaart van Handzaeme (linkeroever).**

**16. — Schuilpost bezuiden de spoorbrug
te Dixmude (linkeroever).**

Deze beide schuilposten bakenen in 't Belgisch front het gedeelte af welk meest te lijden had onder Duitsche beschieting met bommen en torpedo's.

Binst de bloedige Meidagen 1916 stond onze eerste linie tegenover Dixmude aan een ontzettende beschieting bloot : de Yzerdijk, waarachter onze mannen schuilden, werd door een geworpen, de schuilplaatsen ingebeukt, de hulpposten vernield. Heel het loopgravenstelsel, geduldig opgericht door achttien maand arbeid, werd in enkele dagen vernietigd en tot een afgrijselijken baaierd herschapen. Honderden dapperen werden aan stukken gereten door losbarstende Duitsche torpedo's van zoodanig uitwerksel, dat zij trechters sloegen van 10 meter doorsnede en de ontzagwekkendste schuilplaatsen verpletterden, waarbij de daarin verscholenen vermorzeld werden en onder 't puin bedolven.

Als de storm bedaard was (en dit gebeurde slechts toen de komst onzer mortieren toeliet deze van den tegenstander

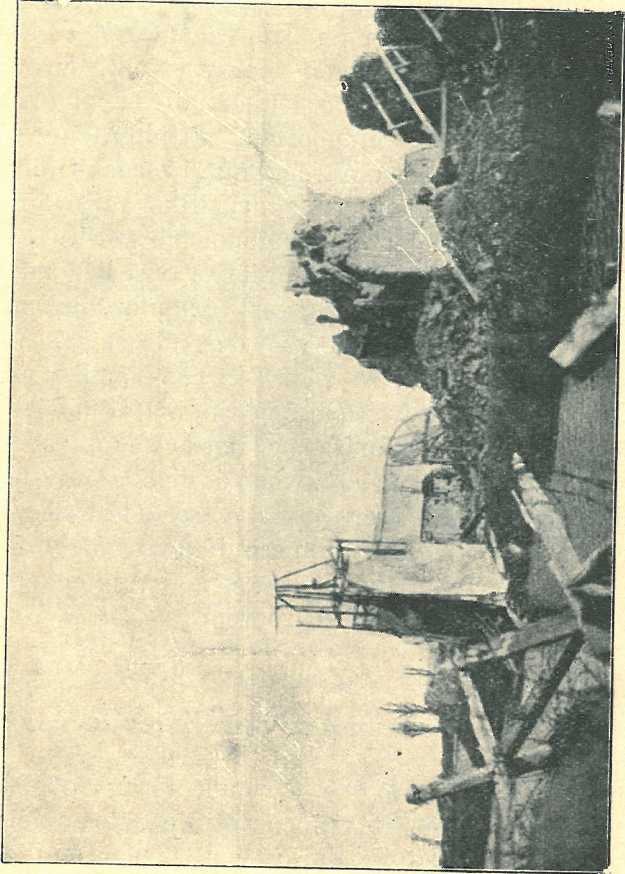
te temmen), begonnen de Belgische soldaten met hun gewone taaiheid het heroprichten van hun verweerstelsel. Dag en nacht werkten zij met koppig geduld en, onder 's vijands oogen welke hen van den overkant beloerden, konden zij uit het puin een nieuwe verweerlinie doen oprijzen, machtiger, hechter en beter aangelegd dan de eerste. Benevens schietstellingen voor voetvolk, omvatte zij talrijke schuilposten voor loorders en mitrailleurs, rust- en wachtschuilplaatsen, hulpposten, strijdposten voor eenheidscommandanten, enz. Aarde, hout, ijzer en beton te zamen verwerkt, vormden een ontzaglijke schanslinie, welke tot het einde van den oorlog gehouden werd.

Van deze talrijke schuilposten worden er twee behouden: de eerste, bezuiden de spoorbrug van Dixmude, ligt midden in de bocht door den Yzer vóór de stad gemaakt; de tweede diende tot strijdpost voor den commandant der compagnie belast met de verdediging van het dijkgedeelte tegenover de vaart van Handzaeme. Het bewaken van dit punt was van bijzonder gewicht, want er diende weerstaan aan inval in onze linies door Duitsche troepen welke, bij middel van te Dixmude verborgen schuiten en gedekt door de bermen der vaart van Handzaeme, eene ontscheping op den wester Yzeroever konden beproeven.

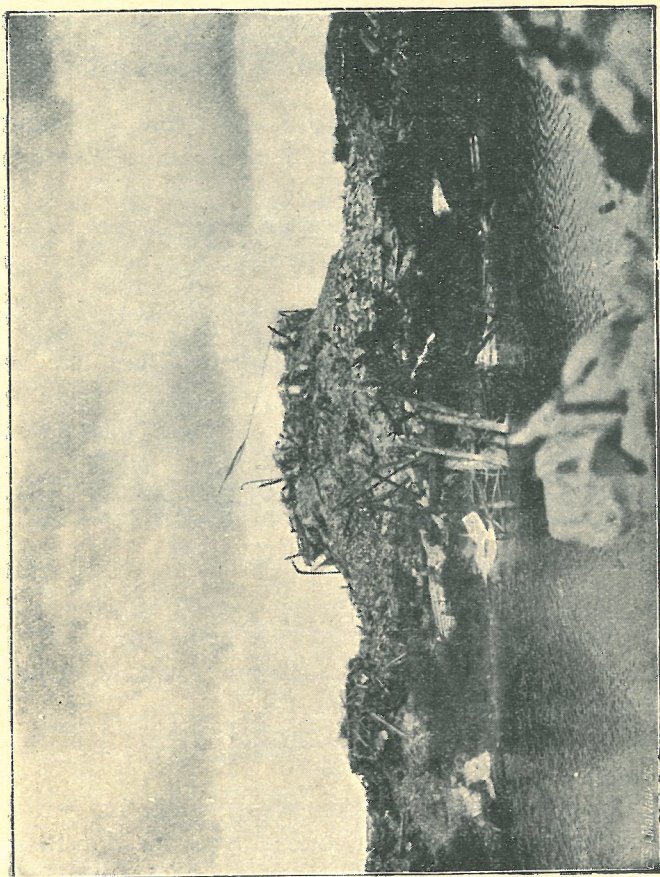
15. — De Bloemmolen van Dixmude.

Kan men zich den oorlog te Dixmude terug indenken zonder het steeds duidelijk visioen van den bloemmolen, welke de in puin liggende kleine Vlaamsche stad beheerschte?

Dien bloemmolen, men zag hem als tegen dank; vaak, schier altijd, bleven wij er lijdzaam tegenover. Gedurende vier jaar loopgravenoorlog was hij 's vijands waakzaam oog. Een oog met vuur en staal in den blik. Een oog dat beval aan een machtige artillerie, aan talrijke minenwerfer

Bloemmolen van Dixmude in 1916.

Bloemmolen van Dixmude in 1917.

en ook aan eenvoudige loorders die de hem al te dikwijls onbewust trotseerende onvoorzichtigen of vermetelen koelbloedig neerschoten.

Bij den aanvang van den oorlog deden sprookjes de ronde, waarbij de zware bouw van den bloemmolen aan de Duitschers werd toegeschreven. De bevoegde stem van E. Hosten, in zijn boek *De Doodstrijd van Dixmude*, wijst zulks volgenderwijze terecht :

“ Het staat thans vast dat het bovenvlak van den reusachtigen cementblok van den bloemmolen te Dixmude niet aan den Yzeroever werd aangelegd enkel en alleen tot het plaatsen der Duitsche zware artillerie welke, van dien weergaloozen uitkijk, de omstreken zou hebben bewaakt en schoongeveegd. ”

Tijdens de tragische dagen van den Yzerslag (17 tot 31 October 1914), werd het omheen Dixmude bezette bruggenhoofd in weerwil van 's vijands verwoede stormloopen behouden. Elken dag, elk uur zelfs, was het getuige van ongelooflijke, bovenmenselijke taai- en hardnekkigheid zoo vanwege Belgische als Fransche troepen.

Aan 't hoofd dier koene korpsen stonden krachtdadige en vastberaden aanvoerders, met stalen wil, als de meest heerlijke oorlogsfiguren sinds lang befaamd.

Het volsta, de namen te vermelden van beroemdheden als Ronarch, Meiser, Jacques.

Binnen deze stelling speelde de bloemmolen de tweevoudige rol van uitkijk en van schuilplaats voor de reserves der weermacht. Een waarnemer, in verbinding met kolonel de Vleeschouwer, aanvoerder der Belgische artillerie vóór Dixmude, stond op het bovenvlak van 't gebouw en leidde van daar uit het samengetrokken vuur op gunstige doelpunten : vijandelijke batterijen in werking, oprukkende troepen, aanvalsvoorbereidingen...

De vijand gunde onze artillerie niet lang zulk voordeel : de bloemmolen werd te keer gegaan door de Duitsche

batterijen, welke er genot in vonden naar dien reusachtigen bouw een helsch vuur te richten. De waarnemer moest zijnen post verlaten met de voldoening, evenwel, het eerste schieten onzer artillerie in de beste voorwaarden te hebben geregeld.

Van dan af was de bloemmolen enkel het nest voor de reserves van 't bruggenhoofd. Zijn garnizoen bestond uit eene compagnie, soms met een peloton versterkt.

* * *

De nacht van 25 op 26 October 1914 werd, binst den weerstand van Dixmude, door een eenig en zonderling voorval gekenmerkt.

Den 25ⁿ 's avonds, waren Duitsche groepen er in gelukt man voor man door de ledige ruimten te dringen der tusschen den spoorweg van Zarren en de baan op Eessen gelegen loopgraven, waarvan de afgematte, zeer verzwakte bezetting door tien dagen bloedigen strijd fel was gedund. Deze vijandelijke groepen herstelden zich binnen onze linies. De nacht was pikdonker en, bij ongeluk, waren de mitrailleuses der baan op Eessen, onklaar.

Aanstands door een zijner mannen van het gebeurde verwittigd, richtte luitenant Simon, van het 12^e linie, een krachtig vuur op de Duitschers, en stelde er heel wat buiten strijd. De anderen dromden opnieuw samen op de baan. Een driehonderdtal ongeveer. Majoor voorop en begeleid door een ontzenuwende fijfermuziek, drongen zij de stad binnen, schoten op alle verlichte punten : strijdposten, schuilplaatsen voor troepen, hulpposten; doodden of vermeesterden op hunnen doortocht de afgezonderden of kleine groepen verraste Franschen en Belgen, waarbij zij hunne gevangenen als schild deden vooraan stappen.

Dank zij deze snoode list, bereikte de Duitsche kolonne onverlet de spoorbrug. Deze wordt overschreden door de

verbonden soldaten, gevolgd door de Duitschers waarbij de majoor. De mitrailleurs der brug bemerken hunne ver-gissing slechts na doortocht van een honderdtal pinhelmen; dan gaven zij rakelings vuur op de overigen der kolonne, welke dwarrelend zich in de stad verspreidt en talrijke dooden en gewonden op de straatsteenen achterlaat.

Onderwijl beleefden de troepen van het bruggenhoofd de angstigste stonden van den slag. Ofschoon ontzenuwd, bleven zij op hunnen post gehandhaafd dank zij de won-dere kalmte en heldhaftige krachtdadigheid der officieren, die de bezetting der loopgraven nagingen en ordenden.

En daarna, was 't voor troep en oversten een onuitspre-kelijke verlichting toen zij het geluid hoorden der mitrail-leuses aan de baanbrug, verkondigend dat de Yzerlinie steeds volhield, immer volhield, en niet overrompeld werd.

Tot het ochtendkrieken, had het front van 't bruggen-hoofd stand te nemen tegenover 's vijands stellingen en de stad tegelijk.

Dit was amper noodig : de over de brug geraakte Duit-schers vorderden op goed geluk af. Zij botsten tegen eene compagnie van 't 12^e linie, in reserve op eenigen afstand beoosten de halte van Caeskerke. (De S. P. van den admi-raal beschikte over geen andere weermacht dan een peloton karabiniers-wielrijders, door zijne afgevaardigden ver-sterkt.) Den strijd ontwijkend, trok de vijandelijke afdee-ling schuins zuidwaarts, door de weiden. Onwetend ging ze onze batterijen op 't lijf vallen en deze zonder steun verrassen toen, gelukkiglijk, verscheidene Fransche en Belgische groepen den vijand onder kruisvuur namen en zonder moeite omsingelden. Niet ras genoeg evenwel, om hem te beletten een afschuwelijke misdaad te plegen : de meedoogenlooze slachting van al zijne gevangenen, zonder onderscheid.

Op hunne beurt gevangen, hadde men de Duitschers naar hunne wet kunnen vonnissen en een enkele mitrail-leuse-vlaag hadde volstaan om allen neer te vellen. Maar

de strijd ging om 't Recht; bij admiraal Ronarch geleid, besloot deze de Duitschers die zich bij de moorderij de wreedsten hadden getoond, den kogel te geven : drie onder hen, herkend door den Belgischen geneesheer Van der Ghinst, 's nachts gevangen genomen en bij mirakel ontsnapt, werden terstond voor den kop geschoten en de anderen achteruit gezonden.

Wat het niet over de brug geraakte gedeelte der Duitse kolonne betreft, dit werd, zooals hooger gezegd, onder mitrailleusesvuur in alle richtingen verstrooid en er toe genoopt in de huizen van Dixmude beschutting te zoeken.

De in den bloemmolen gelegerde reserve, door 't gevechtsrumoer gewekt en dra op de hoogte van den toestand, bleef ter plaatse, tot ingrijpen gereed.

De Duitschers die poogden te schuilen in den bloemmolen, werden zonder meer neergeschoten en, bij den dageraad, doorzochten bijzondere patrouilles de huizen der stad waarbij alwie er verscholen zat, werd ingerekend.

De nachtmerrie was verzwonden en sterker dan ooit herleefde 't vertrouwen.

Deze roekelooze tocht der Duitschers, welke een roemvolle bladzijde hunner oorlogsgeschiedenis hadde kunnen uitmaken, verlengde eenvoudig de lijst hunner misdaden. Daarentegen stelde hij eenige hoedanigheden der Fransch-Belgische legers in 't licht : het vertrouwen der troepen in hunne aanvoerders, de wilskracht dezer laatsten en vooral hunne wellicht overdreven grootmoedigheid wanneer het door een barbaarsche « Kultur » misvormde kerels geldt.

* * *

De rol van het bruggenhoofd van Dixmude eindigde met den Yzerslag, nl. op 1 November 1914. Echter, wegens redenen van louter zedelijken aard, bleef men er nog.

De bezetting werd ingekrompen. Door het buiten dienst

stellen van een aantal stukken, was de verweerartillerie in al te hooge mate verminderd. Bovendien ontbrak er schietvoorraad. Menige leege kruitwagens konden niet gevuld worden daar de behoeften, sinds ettelijke dagen reeds, de bevoorradingsmogelijkheden overtroffen.

De dagen van 9 en 10 November 1914 kenmerkten Dixmude's doodstrijd, welke aanving met een algemeene, zeer geweldige beschieting, waarop onze twintig stukken van 7 c 5, slechts door enkele Fransche zware stukken gesteund, nauw een begin van antwoord konden geven.

Het 3^e bataljon van het 1^e linieregiment en twee bataljons Senegaleesche tirailleurs, hielden het bruggenhoofd.

Den 10ⁿ, rond 7 uur, leed een eerste Duitsche poging voor onze linies schipbreuk, tot verbazing van den vijand overtuigd de gansche weermacht te hebben vernietigd.

Zijn aanvalsplan werd gewijzigd.

Het XXIIe reserve-legerkorps was met de taak belast. Drie naar hetzelfde punt samenloopende kolonnen sloten de zuider- en oostersectors als in eene klem. De artillerie bleef een helsch en moorddadig vuur richten op de loopgraven, de stad en alle toegangswegen voor onze reserves bruikbaar.

De zuider- en ook de oostersector weerstonden doch ongelukkiglijk, een eindje loopgraaf tusschen het spoor en de baan, amper nog door dooden en gewonden bezet, kon den vijand niet bedwingen, die de stelling binnendromde en in den rug aanviel. Alsdan begon een epische strijd waarvan de herinnering nog de « ouderen » doet sidderen : eene reeks van worstelingen man tegen man, van lijfgevechten met de bajonet, in straten, huizen, loopgraven, waar de bodem bij elken stap de sporen droeg van het bloed zoo van verwinnaar als van verwonneling.

Ongelukkiglijk heeft de admiraal geenerlei reserve bij de hand. Hij mag geene troepen ontleenen aan den Yzer-oever die, bij voortzetten van den aanval, dezen het hoofd moet bieden en den overtocht der rivier beletten.

En 't is aldus dat de weermacht van 't bruggenhoofd, zwichkend voor 't getal, na eenige uren bloedigen kamp samengetrokken is in den bloemmolen en de vooraan gelegen loopgraaf. Verscheidene uren lang wordt het een uiterst verzet, waarbij enkele vastberaden mannen stand houden tegen talrijke vijanden, die bij drommen worden weg-gemaaid.

Inmiddels legt de genie, over den Yzer, bewesten den bloemmolen, een der loopbrugjes welke de laatste verdedigers van Dixmude moet in staat stellen, beveiligd tegen de frontvuren van 's vijands infanterie, den stroom weer over te steken.

Al onze mannen zijn in den bloemmolen terug, het bevel tot algemeenen aftocht wordt gegeven. Het is 16 uur.

Met beklemd hart verlaten deze troepen, die vochten als leeuwen en tot het hoogste offer waren besloten, hunne vesting van één dag, werpen een laatsten oogslag op de rookende stadspuinen, op den bloemmolen die op zijne beurt begint te vlammen (de brand werd er binst de verdediging door een Franschen soldaat voorbereid), wijden een laatste, vrome gedachte aan al de helden die fier voor hun Land komen te sneuvelen, en trekken den stroom over.

Twee en twintig officieren en talrijke dapperen ontbreken bij 't appèl op den linkeroever.

Nog poogt de Duitsche aanval over den Yzer te komen, doch wordt vernietigd. De artillerie dondert voort, de infanterie houdt stand en zal stand houden tot het einde.

Dit waren de laatste stuipen van den Yzerslag.

En de loopgravenoorlog vangt aan.

* * *

Dixmude en de bloemmolen waren in bezit der Duitschers. Onze eerste linie liep langsheen den wester Yzeroever.

Wederzijds werden stellingen ingericht, versterkt, bewapend naar de onafgebroken vorderingen eener nieuwe

krijgswetenschap, welke de sectors veranderde in echte vestingen waarvan het minste hoekje moorddadig tuig verborg.

Ook de bloemmolen werd door de Duitschers ingericht. Van stevig als hij reeds was, werd hij onverdelgbaar gemaakt. De muren dienden enkel nog tot bekleding voor tonnen beton, waarvan de gezamenlijke blok eene reeks tegen de reusachtigste projectielen volkomen beveiligde schuil- en uitkijkposten inhield.

De bloemmolen deed onze troepen veel lijden, niet alleen door deloorders, doch eveneens door de minenwerfer aldaar verscholen. Daarom poogde onze artillerie menigmaal en geweldig er vat op te krijgen.

Ze slaagde er in zijne teerlingvormen af te ronden, sommige punten van den blok te vergruizen, maar dit was alles.

* * *

Onder het Fransch-Britsch offensief van Oogst-October 1917, dacht onze Legerleiding, op een gegeven oogenblik, de vordering der Bondgenooten tot ons front te kunnen uitbreiden.

Nu, het was ten tijde der lange artillerie-voorbereidingen. Onze batterijen, versterkt door talrijke stukken van groot kaliber der verbonden legers, voerden op 't vijandig front eene stelselmatige hamering uit welke, na eenige dagen, aan volkomen vernietiging van 's vijands schansen liet gelooven.

Er werd besloten zich met eigen oog van hunnen staat van verwoesting te vergewissen. Dienvolgens werden over gansch 't bestreken front tochten ondernomen. Deze slaagden overal opperbest, behalve bij den bloemmolen.

Twee maal : binst den nacht van 28-29 October en dien van 3-4 November 1917, trokken afdeelingen van 't 5^e en 't 6^e linie met prachtige aandriften den Yzer over. De schoonmaak der loopgraven bezuiden en benoorden den bloem-

molen geschiedde zonder groot bezwaar, doch als de aangewezen groep den bloemmolen aanvatte kwam er tegenstand, gevoelige tegenstand, die menig dappere het leven kostte en waarbij eens te meer de macht der ziellooze stof, waartegen moed niets vermag, aan het licht trad.

Door hun onzichtbare schietgaten heen en beveiligd achter het dikke hulsel hunner in beton gedoken schuilposten, beheerschten de enkele bezetters van den bloemmolen de wilskracht onzer troepen, die moesten aftrekken doch hunne dooden en gewonden meevoerden.

Wegens verschillende redenen kon het Fransch-Britsch offensief niet worden voortgezet en ons leger hernam het loopgravenleven, dat nog bijna een jaar zou duren.

En eindelijk kwam 't bevrijdend offensief.

De rasse vorderingen onzer troepen dwongen den vijand Dixmude op te geven. Onze soldaten rukten er binnen op 29 September 1918 en vestigden er zich tot 15 October, datum van den tweeden sprong voorwaarts.

De stad was nog slechts één puinhoop en de bloemmolen een grauwe, vormeloze klomp, welke dezen langen oorlog en de talrijke, onder zijn geweld gesneuvelde helden eeuwig zal doen gedenken.

17. — Redoutes Albert en Elisabeth.

18. — Huis der Joconde.

19. — Schuilpost van den Majoor (tusschen mijlpalen 19 en 20 van den Yzer, linkerover).

De wanden der strijd- en schuilposten, sedert den Yzerslag gevestigd in de puinen der kleine gebouwen langsheen den dijk, werden van lieverlede versterkt met een stevige inwendige bekleeding, in gewapend beton, de

verdwenen daken vervangen door dikke zolderingen, insgelijks in beton.

Het huis der Joconde (aldus genaamd naar de goede oude eigenares, Mieke Bœuf, die het binst den loopgravenoorlog nog lange weken betrok en bij onze soldaten legendarisch werd) heeft, tot na voltooiing van een meer geschikten schuilpost, den commandant der compagnie van 't bruggenhoofd tot verblijf gediend.

Vervolgens werd het bezet door de wachtmansschappen der genie, belast met het onderhoud der loopbrugjes naar het bruggenhoofd toe.

Het huis nabij dit der Joconde diende als S. P. voor den majoor der wacht.

Na inrichting van het bruggenhoofd (zie wetenswaardigheden n^r 20), werd een gezamenlijk plan tot versterking van den sector opgemaakt. Het voorzag den bouw van fortjes of redoutes, onderling op afstand van ongeveer 600 meters en met den dijk als borstwering en den Yzer als hinderpaal vooraan.

Er werd aangevangen met de redoutes Albert en Elisabeth; beide schansen waren in December 1915 afgewerkt. Hun eerste bestaansreden was het beschermen van 't bruggenhoofd door flankvuur, maar hunne rol bleef daar niet bij beperkt. Onderling verbonden door de tusschenin gelegen dijkstrook, vormden beide redoutes samen met deze laatste een soort gordijnwal die tegenover alle gebeurtenis stand moest houden.

Het vurenstelsel, mogelijk gemaakt door de menigvuldige kanteelen en schietgaten in de schuilposten voor mitrailleuses en geweren, verschafte haar een overgroot weerstandsvermogen.

De redoutes Albert en Elisabeth zijn het werk van de genie der 2^e Legerdivisie.

20. — Het bruggenhoofd aan mijlpaal 19,500 (rechteroever).

Zoodra het Belgisch front vast lag (November 1914), was het ten deele gedekt door de overstromingen vooraan dewelke onze posten aldra machtige hoofdwachten werden.

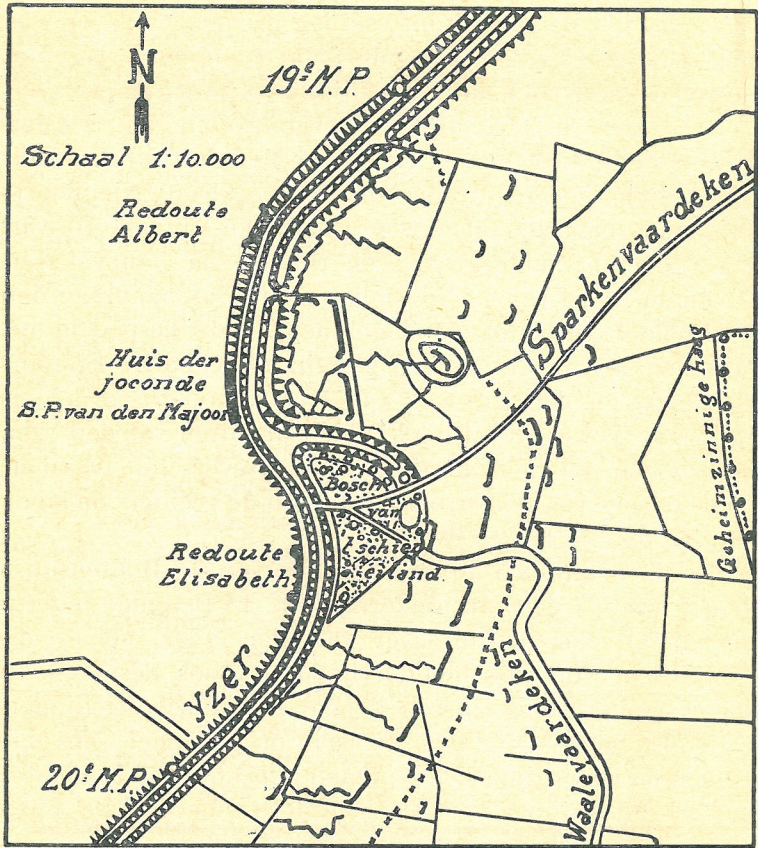
Twee gansch afzonderlijke overstromingen werden bewerkstelligd, de eerste, binst den Yzerslag, strekte zich uit tusschen den stroom en de spoorbaan Nieupoort-Dixmude, met den steenweg Oostkerke-Mijlpaal 16 van den Yzer als zuidergrens; de tweede, na den val van Dixmude, werd van 14 November 1914 af op aanvraag der Fransche troepen tot stand gebracht. Deze bespoelde het beoosten den Yzer gelegen terrein tusschen de Houtensluisvaart en den dijkweg van Knocke op Driegrachten (zij werd verwezenlijkt dank zij het afsluiten van den Yzer te Knocke en het aanzienlijk hoogteverschil tusschen beide oevers van den stroom, waarvan de rechter- op lager peil lag dan de linkeroever).

Tusschen mijlpaal 16 van den Yzer en de Houtensluisvaart, bestond de waterhindernis niet. Te Dixmude bezette de vijand den rechteroever van den Yzer, aldaar de eenige scheiding tusschen de vijandige linies. Bezuiden de spoorbaan Dixmude-Zarren liepen de Duitsche stellingen nagenoeg evenwijdig met de baan op Woumen, en omvingen de stevig ingerichte punten: kerkhof van Dixmude, kasteel bij mijlpaal 19 en meerdere hoeven. De onze bleven den linkeroever van den stroom volgen.

Na de overwinning aan den Yzer, dacht onze Legerleiding er bestendig aan zooveel grond mogelijk te heroveren.

Op elke eenigszins begaanbare plaats richtte het Belgisch leger posten van afwisselende sterkte op, welk beginsel in den sector van Nieucappelle op grooter schaal werd toegepast.

Er werd besloten op den rechteroever van den Yzer bezuiden Dixmude, omstreeks mijlpaal 19, in enge voeling met den vijand een bruggenhoofd te vestigen, welk nadien

Bruggenhoofd aan mijlpaal 19.500 van den Yzer in Juni 1915.

zou worden uitgebreid tot eene uitgangstelling voor een gebeurlijk offensief van ons leger.

Aan majoor Panhuys, aanvoerder eener groepeeringsbestaande uit zijn bataljon (1^e bataljon van het 2^e Jagers te voet), versterkt door eene mitrailleuses-compagnie en eene

compagnie wielrijders, werd deze gevaarvolle verrichting opgedragen.

De vijand diende verrast. Daartoe werd alles aangewend; ieder had zijn stipt bepaalde opdracht.

Binst den nacht van 21 op 22 December 1914, koude en duistere nacht, trok de groepeerling op twee plaatsen den stroom over en kon zich vestigen in eene stelling omheen het boschje van het schiereiland bij mijlpaal 19,500, met uitsprong meer noordwaarts, tegenover het kerkhof van Dixmude.

De verraste vijand kon slechts bij dageraad doelmatig verzet doen gelden; doch reeds hadden onze troepen het terrein ingericht en hielden er stand trots geweervuur, tegenaanvallen en zware beschietingen.

De koen en vinnig volvoerde verrichting bracht aan de verwinnende groepeerling eene vermelding bij Dagorder, door 's Konings beslissing.

Aan de bezetting diende stevigheid bijgezet; maar er kon geen sprake van zijn overdag te werken daar de vijand, inzonderheid van het heuveltje van Woumen (kasteel bij mijlpaal 19) uit, het terrein beheerschte. Ook waren onze troepen onverpoosd in de weer.

Later, wegens uitbreiding van het bruggenhoofd zuidwaarts, werden de wachtcompagnies maandenlang aldaar versterkt door piketcompagnies en afdeelingen pioniers om, des nachts, borstweringen en verkeersgangen op te werpen, schuilposten te bouwen, voetbrugjes over den door en door modderigen grond aan te leggen, de stelling door prikdraadnetten te beveiligen, den waterafloop door dammen sluiswerk aan Sparken- en Waalevaardeken te regelen, de voetbrugjes over den stroom te vermenigvuldigen en te herstellen, enz. ... kortom, ter uitvoering der tallooze werken vereischt om eene vooruitgeschoven stelling stevig zoo niet machtig, houdbaar zoo niet gerieflijk te maken en den troepen der voornaamste verweerstelling werkelijke en wezenlijke veiligheid te verschaffen.

En dan werd het plan geopperd, oost- en noordwaarts te vorderen.

De werken daartoe vingen aan, doch, weldra werd ingezien welke groote inspanning en onafgebroken offer dergelijke onderneming vereischte en, rond Mei 1915, werd het bruggenhoofd binnen zijn oorspronkelijke afmetingen teruggebracht.

De geleidelijke ontwikkeling der strijdstelsels binst den oorlog bracht ook afwisseling, zoo in de opdracht als in de getalsterkte van de bezetting der vooruitgeschoven stellingen.

't Is aldus dat het oorspronkelijk bruggenhoofd aan mijlpaal 19.500, welk tot het uiterste moest weerstaan, eene wacht van meer dan een bataljon vergde, terwijl in 1918 aldaar eenige sectie- of escouadeposten volstonden, daar de voorposten er voortaan tot louter bewaking bij verweer of tot uitgangslijn bij offensief moesten dienen.

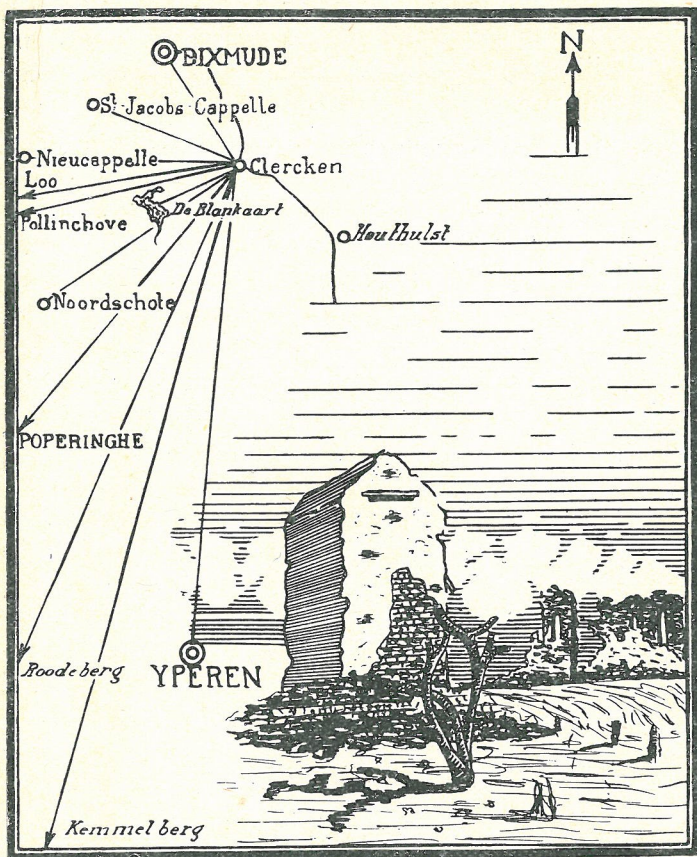
Om zich rekenschap te geven van de geweldige inspanning door het bruggenhoofd aan mijlpaal 19 gevergd, ware het noodig geweest de uitbreiding te zien welke het in Mei 1915 genomen had.

Eveneens diende men zich wel in te prenten dat, ondanks den uitsluitelijk nachtelijken arbeid, alle werken ten prijze van zware verliezen, onder kogels en schroot, bij guur weer en vaak met beperkte hulpmiddelen, werden voltrokken.

Dit bruggenhoofd droeg er toe bij, den aanvalsgesest bij 't voetvolk wakker te houden; van daar uit vertrokken vele patrouilles naar 's vijands inrichtingen en inzonderheid een beruchte tocht naar het kasteel bij mijlpaal 19, in den nacht van 28 tot 29 October 1917, schitterend geslaagd onder leiding van kapitein Dendal, die er tuig en gevangenen buitmaakte.

Herhaaldelijk liepen de Duitschers storm tegen 't bruggenhoofd aan mijlpaal 19, doch zonder eenigen uitslag.

Ten slotte, bij het offensief van September 1918, diende het den troepen der 4^e Belgische divisie tot uitgangslijn voor den zegevierenden sprong die Dixmude moest bevrijden.

Duitsche Uitkijk nabij de kerk te Clercken.

Schets met opgave van de richting der op dien uitkijk zichtbare gemeenten.

21. — Uitkijk nabij de kerk te Clercken.

De kam van Clercken bood den vijand een kostbaar voordeel, door de mogelijkheid er een gansche reeks natuurlijke uitkijkposten — minder broos dan kabelballons en tot bestendige waarneming meer geschikt — op te richten.

Vele dier uitkijkposten werden binst den oorlog vernield, vooral door het verdelgingsvuur vooraf het groot Vlaanderenoffensief van 28 September 1918. Andere, zooals de molen van Clercken, zijn reeds herbouwd en bieden geen geschiedkundig belang meer.

Echter, deze nabij de kerk van Clercken gelegen, steeds in den staat waarin de Duitschers hem verlieten (zie schets), toont aan hoe gemakkelijk de vijand binnen onze linies kon zien ondanks alle in 't Belgisch leger aangewende pogingen om zijne waarnemingen te hinderen : verschillende verduikingen, allerlei beplantingen, kunstmatige maskers van linnen, zakken, riet, stroo, enz..., enz...

22. — Schuilplaats van den Grootvader (du Grand-Père).

23. — Castel Britannia.

24. — Hoekske.

Het zuidgedeelte van 't Belgisch front mag onder de meest bewogen sectors van 't westelijk front worden gerekend. De korte berichten aan de pers, met opgave in bondigen stijl : " Bommengevechten aan Het Sas en te Steenstraat; geschutstrijd in de streek van Noordschoote ", gewaagden niet van 't akelige sommiger wachtdagen waarop de aarde der honderdmaal omgewoelde doch honderdmaal herstelde en steeds door onze heldhaftige troepen verdedigde loopgraven, met bloed werd gedrenkt.

Drie-Grachten, het Veer, Steenstraat, Merckem, zijn zoovele helderklinkende namen, die de stugge koenheid onzer soldaten en den roem onzer wapens uitbazuinen.

't Was in Juli-October 1917 dat het Fransch-Britsch offensief ons in deze streek een hoekje Belgischen bodem terugschonk. Eenige Belgische eenheden namen den 27ⁿ October deel aan den laatsten stormloop, die den vijand tot boven Luyghem, Kippe, Aschoop terugdreef en, rechts, den zoom van 't Houthulsterwoud bereikte. De inspanning diende voortgezet, onze troepen moesten de vordering der Verbondenen tot benoorden Dixmude uitbreiden, onze artillerie-voorbereiding was beëindigd, het Belgisch leger wachtte nog enkel het sein !

Doch een samenloop van ongunstige omstandigheden : de Russische afvalligheid, de gebeurtenissen te Caporetto en aanhoudende regens, dwong het Verbonden Opperbevel tot schorsing van 't offensief. Men moest zich onderwerpen en wachten, 't was een zeer gevoelige teleurstelling voor den Belgischen soldaat.

Op 11 November 1917, loste de 4^e Legerdivisie te Merckem een Fransche divisie af. De staat van het terrein na den slag, is gekenschetst door volgend uittreksel van een order van den divisie-commandant, gedagteekend 14 November :

“ Om te vermijden dat de manschappen, binst de aflossingen, in de over het begane pad verspreide granaatkuilen verzinken, is het aanbevolen de mannen vijfsgewijze, aan een touw als onderlingen steun vasthoudend, te vereenigen. ”

Trouwens was negentien honderd zeventien, het jaar der offensieven met langdurige artillerie-voorbereiding, welke de slagvelden tot meesterstukken van verwoesting omschiepen. De door duizenden projectielen omgewoelde bodem vormde een uitgestrekt veld van trechters, door de herfstregens met water gevuld. Uit dit treurig landschap doken slechts enkele stukgeschoten boomstammen op,

benevens de reusachtige Duitsche betons, soms vernield of ondersteboven gekeerd.

Op dien baaiersgrond moest nochtans worden stand gehouden. Een genoegzaam hechte stelling diende opgeworpen, om de tegenaanvallen af te slaan. Aanvankelijk was zulks een eenvoudig stel granaatkuilen, omheen de door den vijand opgegeven betonblokken. En de winter was voor de 4^e legerdivisie in dien sector vrij hard !

Nadat de genie en de infanterie, ten prijze van buitengewoon zwoegen, wegen en paden hadden hersteld of aangelegd, dewelke vervoer mogelijk maakten en aflossingen vergemakkelijkten, kon redematige verweerinrichting van den sector worden aangevat.

Achtereenvolgende linies, door bretel-stellingen met elkaar verbonden, rezen op, en een wel geordend verweerplan kon worden toegepast.

De post aan de hoeve van den Grootvader, waarvan de overblijfselen worden behouden, was een van de meest bekende punten der vooruitgeschoven stelling van Merckem. Hij vormde een tamelijk scherp afgeteekenden uitsprong, welke den vijand steeds in verzoeking bracht en van zijnentwege menigen overval uitlokte, meestal door geweldig artillerie-spervuur over de gansche streek, voorafgegaan.

De 4^e legerdivisie kon er, met twee dagen tusschen-tijd, twee afslaan : in den nacht van 26-27 en dien van 28-29 November 1917. 't Waren eerder vijandelijke peilingen om onze voorposten af te bakenen.

Binst de bezetting van den sector door de 3^e legerdivisie, maakten de vluchtige overrompelingen plaats voor echte aanvallen ter herovering van den Grootvader. Den 15ⁿ Februari 1918, werd de vijand in zijne linies teruggeworpen; doch, op 7 Maart, lukte het hem zich te vestigen en mitrailleuses binnen den beton-schuilpost te brengen waaruit hij echter den 8ⁿ 's avonds door tegenaanvallen kon worden verdreven.

Dan werd er aan gedacht de voorlinie te wijzigen door afschaffing van dien uitsprong aan den Grootvader en van dezen gevormd door drie kleine posten bij Aschoop, welke insgelijks 's vijands mokerslagen hadden te verduren.

De laatste Duitsche tocht naar den Grootvader, die den 27ⁿ Maart 1918 plaats greep, verhaastte de beslissing — reeds den 29ⁿ derzelfde maand genomen — beide uitsprongen van den Grootvader en van Aschoop, na vernieling te verlaten.

De Grootvader werd opnieuw door onze troepen bezet den 9ⁿ September 1918, na vermeestering der Duitsche stelling van Kwaebeek. Een verweercentrum werd er gevestigd en tot het offensief van 28 September 1918 bezet gehouden.

Castel Britannia is de naam gegeven aan de standplaats der vijandelijke batterijen welke tot 1917 onze stellingen in den sector van Steenstraat overstelpten. Door dikke betonklompen waren ze beschermd; onder de Belgische bezetting werden ze als kijk- en strijdposten aangewend.

De kruisstraat van Hoekske is gelegen aan 't snijpunt der baan van Steenstraat op Dixmude, met den weg van Merckem. Zij bevindt zich nagenoeg midden in den naar haar genaamden ondersector en is berucht wegens de talrijke beschietingen door haar onderstaan. Duitsche geschutstukken liggen in de nabijheid verzonken.

Deze drie oorden moeten de herinnering vereeuwigen aan het verweer van den sector van Merckem, gedurende den winter van 1917 ten prijze van allergrootste moeilijkheden door de 4^e legerdivisie ingericht, in April 1918 schitterend door de 3^e legerdivisie verdedigd, en tooneel van de heldenfeiten der 1^e legerdivisie binst den tijd vóór het offensief van 28 September.

In deze streek blijven zij de getuigen van den *Slag bij Merckem*, den 17ⁿ April 1918 van de omgeving van Kippe tot bij Langemarck geleverd en waar de 3^e legerdivisie, van generaal Jacques, en de 4^e legerdivisie, van generaal Michel, zich met roem overlaadden.

De Duitschers die in onmiddellijke voeling waren met de 3^e legerdivisie te Kippe, vielen plotseling binnen de linies dier divisie en drongen door tot vóór de loopgraven van Merckem en Hoekske, waar hun de pas werd afgesneden.

Schitterende en heldhaftige tegenaanvallen, knap gesteund door de artillerie, wierpen hen ontredderd in hunne stellingen terug.

Langs den kant der 4^e legerdivisie kon de vijand — die, alvorens het front aan te vatten, de N.-O. helling der Broenbeek moest afdalen, — ofschoon krachtig op geweeren artillerievuur onthaald, wigsgewijze doordringen tusschen de hoofdwachten van Champaubert en Montmirail, waarvan de vleugels in hoekvorm terugweken.

Derwijze bedwongen, waren de Duitsche pogingen om de begonnen bres te verruimen, volkomen ijdel!

Geknakt door geweldig geweer- en doeltreffend artillerievuur, kon de vijand geen stand houden op de bereikte stellingen en werd tot aftocht gedwongen.

De slag bij Merckem, welke den Duitschers geenerlei terreinaanwinst opbracht, kostte hen, buiten de gesneuvelden en gewonden, achthonderd gevangenen en het verlies van talrijk materieël, in handen der 3^e legerdivisie gebleven. De Leopoldsorde werd aan het 9^e linie en het 1^e Jagers te voet verleend.

Het opschrift « Merckem » op de vaandels der regimenten van de 3^e legerdivisie, op die van 't 13^e en 19^e linie (4^e legerdivisie), evenals op de schilden der stukken, strekte tot belooning der troepen welke dien slag wonnen.

In zedelijk opzicht was de overwinning van 17 April, waarbij onze regimenten 's vijands divisies overhoop wierpen, voor het Opperbevel eene openbaring der krijgshaftigheid van ons Leger en schonk dit laatste het noodige machtsbewustzijn en de vurige begeerte om voorwaarts te rukken.

Van 17 April af voelden onze soldaten te Merckem zich

baas in den sector. Stoute patrouilles en tochten werden ondernomen, hetzij naar Kloostermolen, hetzij naar de loopgraven der Kwaebeekstelling, naar den Kleinzoon en de Italië-, Portugal- en Epernonhoeven.

De inlichtingen door talrijke bij deze verrichtingen ingerekende gevangenen aan de Legerleiding verscháft, waren des te gewichtiger, waar de verbonden strijdkrachten den vijand op 't Fransche front pas begonnen achteruit te slaan.

Ten slotte, den 9ⁿ September bij dageraad, voerde het 3^e linie zonder groote verliezen een prachtigen aanval uit. De Kwaebeekstelling werd algeheel vermeesterd en ingericht en, enkele dagen later, wanneer de op verhaal gekomen vijand met behulp van aanzienlijke versterking onze troepen naar hare oude linies poogde terug te werpen, was zijn welslagen van korten duur. Hij moest loslaten.

't Is van de Kwaebeekstelling uit, dat de 1^e divisie infanterie op 28 September 1918 aanzette, bij 't sein voor het groot bevrijdend offensief.

25. — Groot Duitsch kanon van Leugenboom te Couckelaere bij Moere.

Toen hunne poging tot doorbraak van 't front te Steenstraat in April 1915, ondanks hun woest geweld en het gebruik der tot dusver onaangewende stikgassen, niet geslaagd was, begonnen de Duitschers, die alles voorzien hadden, Dunkerke te beschieten, wat hunne pers vergunde den tegenslag te verbergen en luid te schreeuwen: «Victorie, onze artillerie beschiet Dunkerke».

Een zeekanon van 380 millimeter, opgesteld bij « In het Predikboom cabaret » (12^e mijlpaal, baan Dixmude-Poelcappelle) had, inderdaad, voor de eerste maal geschoten. 't Was op 26 April 1915.

Aldra werd een machtige tegenbatterij ingericht en

vrijwel door 't lot begunstigd. Tweemaal stelde zij het stuk buiten dienst, waaruit voor dit laatste twee tijdperken van volstrekte onbedrijvigheid volgden, 't eerste van twee-en-veertig, 't andere van acht-en-veertig dagen. Den 29ⁿ Oogst 1915 schoot het voor de laatste maal.

De tegenbatterij moest evenwel onderhoudsvuren voortzetten, want ten allen prijze diende belet dat de Duitschers de standplaats zouden herstellen en opnieuw bewapenen.

In Oktober 1916 ving op de oude stelplaats bij Predikboom een ongewone werkzaamheid aan.

Talrijke en goed geregelde vuren werden door de tegenbatterij uitgevoerd; doch de vraag blijft, of de Deutsche bedrijvigheid geen nieuwe list was.

Inderdaad was een andere standplaats in aanbouw te Leugenboom (3200 meters benoorden Couckelaere).

De stelplaats van Leugenboom werd vooreerst bespeurd door kapitein Jaumotte, op 7 Mei 1917, binst een zijner luchtverkenningen. Hij nam er eene foto van, waarop de begonnen werken, alsmede de afleidingssporen, geënt op een te Eerneghem bij de Staatslijn Oostende-Thourout aansluitend aar-spoor, duidelijk zichtbaar waren.

Ongetwijfeld ging het beschieten van Dunkerke worden hervat.

Tegenover dit dreigend gevaar, trof de Belgische artillerieleiding dadelijk de noodige schikkingen om handelend op te treden. Van het 36^e Fransche legerkorps, op het Belgisch front bedrijvig, verkreeg het de medewerking van twee kanonnen der Z. A. S. (zware artillerie op spoor), twee prachtige zeestukken van 305.

Beide stukken zijn de ziel der tegenbatterij. Bij hun optreden zullen zij gesteund worden door eene bijzondere groepeerings van talrijke zware batterijen die iedere Deutsche batterij, welke op de twee stukken der Z. A. S. het vuur mocht openen, zullen te keer gaan.

Na opgemaakt plan moest er, om het te bewerkstelligen, worden aangevangen met de belangrijke voorwerken,

welke de vijf eerste dagen na de verkenning van kapitein Jaumotte in beslag namen.

Ziehier, waarin deze werken bestonden :

Eerst dienden voor de Z. A. S. schietplaatsen gebouwd; daarna, de menigvuldige doorhetsamenstellen der bijzondere groepeerings vereischte telefoonverbindingen aangelegd, waarmede niet alleen centralisatie van het bevel bij de groepeerings, doch ook volkomen verstandhouding tusschen den leider van 't vuur, de batterijen en de waarnemings- en doorsneeposten diende verzekerd; ten slotte moesten er antennen worden geplaatst, om de berichten der lucht-waarneming op te vangen.

Het in alle omstandigheden bewonderenswaardig spoorwegbataljon kon, na drie dagen felle inspanning met buitengewone opbrengst, zijne werken ver genoeg doorzetten om het aar-spoor van Eggewaertscappelle tegen het schieten der Z. A. S. bestand te maken.

Deploegen telegrafisten en telefonisten brachten terzelfder tijd het groot en gewichtig aansluitingswerk tot stand, hetwelk, eens voltooid, het eigenlijk werktuig van den leider van 't vuur werd.

Een schietprogramma werd opgemaakt, naar hetwelk gezamenlijk tegen Langenboom en tegen de batterij Tirpitz (zie oord n^r 4) worden gehandeld en het vuren op Tirpitz aan twee op het aar-spoor van Coxyde-Bad geplaatste stukken van 305, opgedragen was.

Den 13ⁿ Mei waren beide stukken van 305 der Z. A. S. ter gekozen schietplaats — op het aar-spoor van Eggewaertscappelle — gevoerd, en werd er nog enkel op 'nen schoonen helderen dag gewacht, om handelend op te treden.

Die heldere dag kwam slechts op 20 Mei 1917.

De uitvoering van het eigenlijke programma werd ingezet met een afzonderlijk vuur naar den Duitschen uitkijk in den toren van Eessen, door een beoosten Burgmolen opgesteld stuk van 240, gesteund door de bijzondere groepeerings. De toren werd gedeeltelijk vernield.

Omstreeks 11 uur, schoten de stukken van 305 van Eggewaertscappelle hun eerste granaten af naar Leugenboom, terwijl het stuk van Burgmolen zijn verdelgings- en verblindingswerk op 's vijands uitkijk voortzette. Eenigen tijd nadien traden de stukken van Coxyde-Bad op hunne beurt in werking tegen Tirpitz.

Het waarnemen dier beschietingen geschiedde tegelijk op vasten grond en uit de lucht.

Het schietprogramma werd, in zoover het weder voor waarneming gunstig was, de volgende dagen voortgezet.

Op 25 Mei werd van de stelling van Leugenboom eene luchtfoto genomen. Hierop was geenerlei schade aan den betonklomp te bespeuren, doch zij was helder genoeg om de aanwezigheid te verraden van het nog onbewapend affuit, midden in de cel door het bovenzvlak gevormd.

Om desvoorkomend tegen een te doelmatige vijandelijke tegenbatterij voorzien te zijn, werden achtereenvolgens meerdere schietplaatsen voor de Z.A.S. door het spoorwegbataljon gebouwd of ingericht. 't Is aldus dat twee standplaatsen op het aar-spoor van Eggewaertscappelle, een derde bij het station van Moerhoek en een vierde op het aar-spoor van Isenberghe als reserve dienden en beurtelings werden benuttigd.

Het stuk van Leugenboom trad den 27ⁿ Juni 1917 in werking. Tusschen 5 en 10 uur, beschoot het Malo-Bad en Dunkerke. Dit eerste optreden, met granaten van 380 millimeter, maakte ettelijke slachtoffers.

Een granaat onder andere, men denkt de eerste, viel op het casino van Malo waar het Hoofdkwartier van het XVe Britsche korps was gevestigd, en maakte er vier en twintig slachtoffers ; elf dooden, dertien gewonden.

In Juli 1917 werden meerdere beschietingen aangestipt, op verschillende doelen : Veurne, Dunkerke, Coxyde, Forthem, Alveringhem.

Door de dreigende herhaling der beschietingen van Dunkerke verontrust, besloten de overheden van 19 Juli 1917

af twee rechtstreeksche telefoonlijnen met afzonderlijken loop aan te leggen, tusschen Dunkerke en den bijzonder wel gelegen uitkijk van 't station te Pervyse.

Het aan 't station te Pervyse waargenomen afvuren van Leugenboom werd oogenblikkelijk medegedeeld aan Dunkerke, waar de ontvangstposten door machtige stoomfluiten en ander alarmtuig de stad waarschuwden, en aldus de bevolking den tijd gunden om in bijzonder daartoe gebouwde beton-schuilplaatsen de wijk te nemen.

Spijt de wel overlegde tegenbatterij, bleef het stuk van Leugenboom schieten. Soms lieten vrij langdurige poozen een stelligen uitslag vermoeden, doch na een, twee maand, ontwaakte weder 's Duitschers razernij en had Dunkerke hun nieuwe aanslagen te verduren.

In 1918 gebeurden de beschietingen zeer dikwijls, somtijds zelfs dag aan dag, maar niet steeds met Dunkerke als doelwit. Inzonderheid in Mei en Juni, schoot Leugenboom op Klein-Leysele en den 27ⁿ September 1918 op Bergues.

Eindelijk brandt het Vlaanderenoffensief los.

Doch, tot den laatsten stond zullen 't de dolle Duitschers volhouden. 't Is eerst op 16 October, te 2 u. 40', dat het stuk van Leugenboom voorgoed zwijgt. In zijn laatste doodsstuipen heeft het de achter 't aanvalsfront gelegen gemeenten nog verschrikkelijke slagen toegebracht.

Eindelijk, op 17 October, kregen we het gedrocht van Leugenboom in handen. Onze troepen naderen en beschouwen het, en fier, met eenigen hoogmoed wellicht, doch alleszins bij 't zicht van hun schoon zegeteeken aangeemoedigd, rukken zij verder.

Door onze soldaten bestookt, hadden de Duitschers haastig beproefd het stuk buiten dienst te stellen. Het werd geladen en waterpas neergelaten, zooals het er thans nog staat. Derwijze verhoopten zij dat het projectiel, op den betonklomp stuitend alvorens gansch buiten den loop te zijn, door zijne ontploffing den mond daarvan zou doen

springen. Maar hunne verwachting werd niet verwezenlijkt; in stede van op den betonklomp te blijven steken, drong het projectiel er doorheen om ongeveer 800 meters verder te gaan losbarsten.

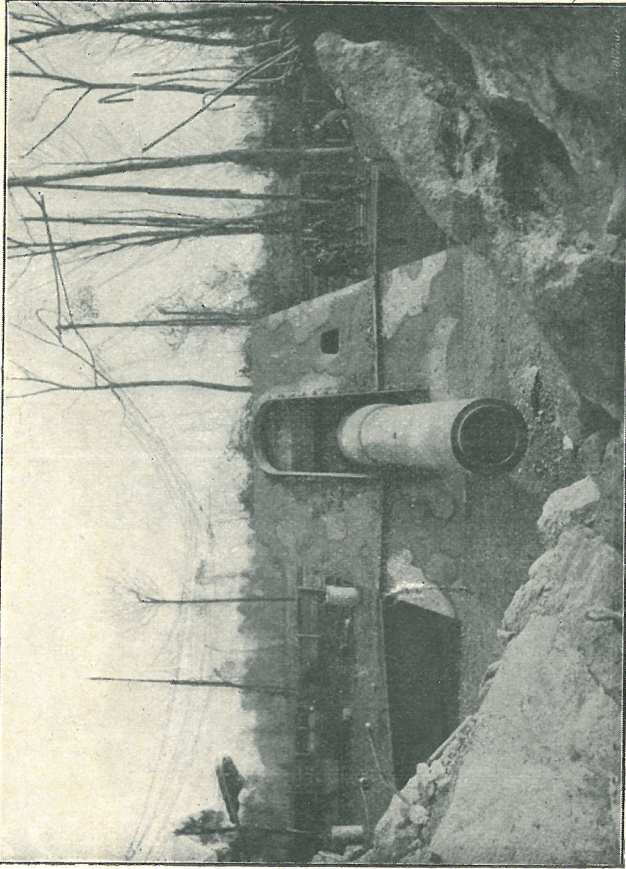
't Is een zeekanon van 380, Krupp, model 1914, n° 154, in 't geheel 17 m. 13 lang, geplaatst op een affuit welk uit twee ontzaglijke zijwangen bestaat en midden in eene betonholte op eene spil draait. Deze holte is van bijzonderen vorm, wegens de voorwaarden aan de bouwers gesteld om 't kanon een schootsveld te verschaffen van 157°, waarvan de as over Dunkerke loopt.

Het stuk weegt in 't geheel 77,630 kilogram.

Het sluitstuk heeft uitwendig 1 meter doorsnede; de bediening is electrisch, maar er bestaat ook drijfwerk voor handbediening. De dienders waren volkomen beveiligd door eene aan 't affuit verbonden cel, gebouwd in sterk plaatijzer van ongeveer 50 millimeter dikte.

Het kanon schiet een projectiel van 750 kilogram.

Beide stukken van Predikboom en Leugenboom deden Dunkerke twee-en-dertig beschietingen ondergaan, waarbij vier honderd en elf granaten van 380, honderd en veertien personen doodden en er honderd vijf-en-tachtig kwetsten.

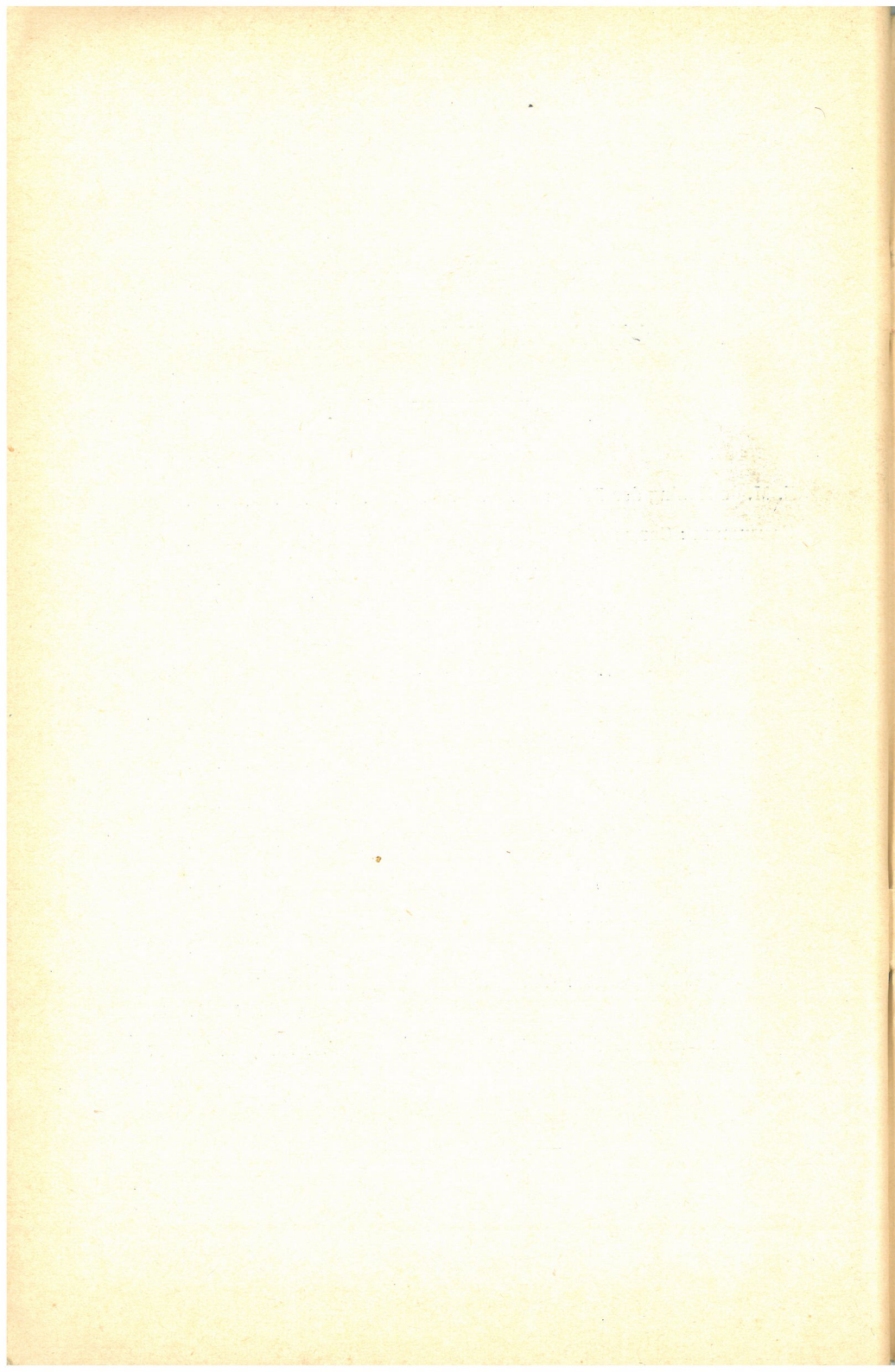
COCKELAERE. — Groot Duitsch kanon van 380 van Leugenboom.

CAESKERKE. — Gang met gewelfpoorten en Decauville-spoor (1916).

LIJST DER FOTOPLATEN

	Bladzijden
Z. M. de Koning der Belgen	3
CAESKERKE : Gang met gewelfpoorten en Decauville-spoor (1916) .	72
COUCKELAERE : Groot Duitsch kanon van 380 van Leugenboom .	71
DIXMUDE : De Koning en de Koningin in den « Doodengang » (1 Juni 1917).	33
Id. : De Koning en de Koningin in den « Ruiters » (1 Juni 1917)	33
Id. : Bloemmolen (1916)	44
Id. : Bloemmolen (1917)	45
Id. : Luchtfoto (26 Mei 1917)	32
KNOCKE A/ ZEE : Duitsche batterij Wilhelm II	19
NIEUPOORT : Luchtfoto der Groote Pijlschans (10 Oogst 1918) . .	20
oud-STUYVEKENSKERKE : Toren van Oud-Stuyvekenskerke (Nov. 1914).	30
oud-STUYVEKENSKERKE : Toren van Oud-Stuyvekenskerke (Febr. 1917).	30
PERVYSE : Overstromingen vóór 't station (September 1916) . .	27

1922

—

IMPRIMERIE DU MINISTÈRE DE LA DÉFENSE NATIONALE
BRUXELLES

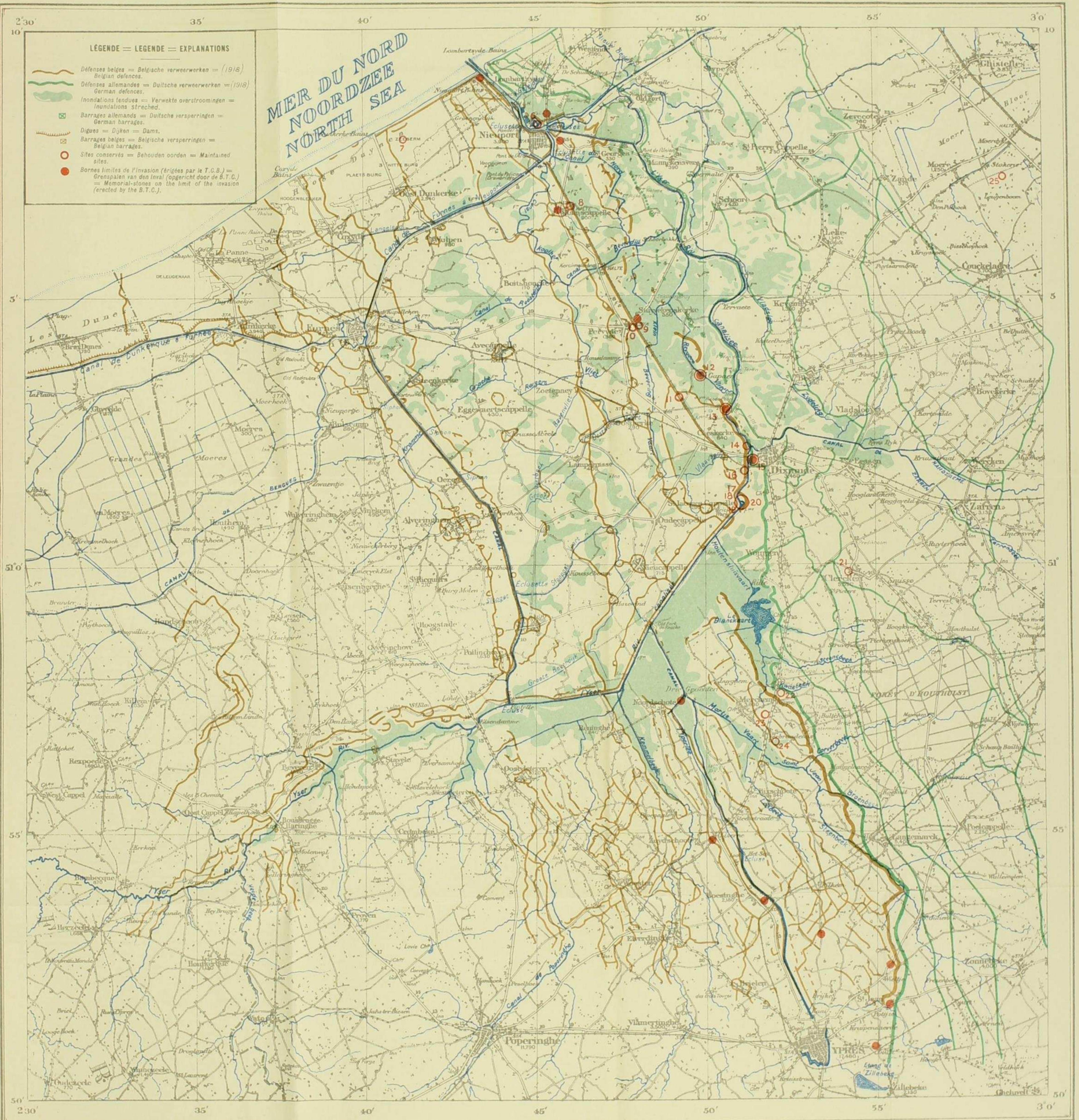
—

B 7856. — 1000 ex.

UN
ST.
AN

CHAMP DE BATAILLE DE L'YSER = SLAGVELD AAN DEN IJZER = BATTLEFIELD OF THE YSER.

LEGENDE = LEGENDE = EXPLANATIONS

- Défenses belges = Belgische verweerwerken = (1918) Belgian defences.
- Défenses allemandes = Duitse verweerwerken = (1918) German defences.
- Inondations tendues = Verwekte overstroomingen = Inundations stretched.
- Barrages allemands = Duitse versperringen = German barrages.
- Diques = Dijken = Dams.
- Barrages belges = Belgische versperringen = Belgian barrages.
- Sites conservés = Behouden oorden = Maintained sites.
- Bornes limites de l'invasion (érigées par le T.C.B.) = Grenspalen van den Inval (opgericht door de B.T.C.) = Memorial-stones on the limit of the invasion (erected by the B.T.C.).

**MER DU NORD
NOORDZEE
NORTH SEA**

Echelle de Schaal Scale 1:100,000

Mille 1 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Milles
 Kilomètre 1 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 Kilomètres

Institut cartographique militaire à Bruxelles en 1922 = Militair Landkaarten-Instituut te Brussel in 1922 = Military Field Survey at Brussels, 1922.

D'après la carte établie par le commandement du génie de l'Armée (1919) = Naar de kaart, opgemaakt door het commando der genie van 't Leger (1919) = As on the map made by the Army Engineers' Command (1919).